

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

MICHEL BUTOR

San Marco'nun Betimi

Çeviren: Samih Rifat

2.
baskı

YKY

YAPI KREDİ YAYINLARI

SAN MARCO'NUN BETİMİ

Michel Butor (14 Eylül 1926 - 24 Ağustos 2016) Fransız roman ve deneme yazarı. Sorbonne'da felsefe eğitimini tamamladı, Gaston Bachelard'ın öğrencisi oldu. Selenik, Manchester ve Cenevre'de dersler verdi. Vincennes'de, 1970 yılında profesör oldu. Fransa'da, 1950'li yıllarda ortaya çıkan Yeni Roman'ın önde gelen temsilcilerinden olmasına karşın, bu akımın öbür yazarlarından, aşırılıklardan kaçınmasıyla ayrılır. İlk deneysel romanı olan *Passage de Milan*'ı (1954), Manchester'da geçirdiği günleri konu alan *L'emploi du temps* (1956, roman) izler. *La Modification* (1957, roman) ile tekniğini en üst düzeye ulaştıran yazar, bu yapıtıyla Renaudot ödülünü kazanmıştır.

Başlıca yapıtları: *Le genie du lieu* (1958, deneme); *Une histoire extraordinaire* (1961, öykü); *Mobile* (1962, deneme); *Reseau aerien* (1962, radyo oyunu); *6.810.000 litres d'eau par seconde* (1965, radyo oyunu); *Portrait de l'artiste en jeune singe* (1967, düzyazı); *La Rose des vents* (1970, deneme); *Travaux d'approche: Eocene, Miocene, Pliocene* (1972, deneme); *Intervalle* (1973, düzyazı); *Illustrations* dizisi (1964, 1969, 1973, 1976, düzyazı); *Boomerang* (1978, düzyazı).

Samih Rifat (1945, Ankara - 2007, İstanbul) Saint-Benoît Lisesi'ni ve İTÜ Mimarlık Fakültesi'ni bitirdi. Üniversite yıllarından başlayarak çeviriye yöneldi; ilk çevirilerini 80'li yıllarda *Yazko Çeviri* dergisinde yayımladı. René Char, Jacques Prevert, Andre Verdet, Jean Follain, Paul Valery, Kavafis, Le Corbusier, Sappho gibi ozan/yazar'lardan çeviriler yaptı. Yine üniversite yıllarında fotoğrafçılıkla ilgilendi. 80'li yıllardan başlayarak çeşitli dergilerde, yazdığı yazılara eşlik eden fotoğraflar yayımladı; belgesel filmler çekti. Pek çok önemli serginin küratörlüğünü ve danışmanlığını üstlendi. Samih Rifat'ın *Akla Kara Arası*, *Herakleitos-Bir Kapalı Söz* *Ustasıyla Buluşma Denemesi* ve *Ada* adlı üç kitabı bulunmaktadır.

*Michel Butor'un
YKY'deki kitapları*

Michel Butor Üstüne Doğalamalar (1996)

San Marco'nun Betimi (1999)

Dereceler (2005)

Sıra Dışı Öykü (2008)

MICHEL BUTOR

SAN MARCO'NUN BETİMİ

Çeviren
Samih Rifat

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 1266
Edebiyat - 1363

San Marco'nun Betimi / Michel Butor
Özgün adı: Description de San Marco
Çeviren: Samih Rifat

Kıtap editörü: Elif Gökteke

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Mas Matbaacılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Hamidiye Mah. Soğuksu Cad. No: 3 Kağıthane-İstanbul
Telefon: (0 212) 294 10 00 e-posta: info@masmat.com.tr
Sertifika No: 12055

Çeviriye temel alınan baskı: 1963, Editions Gallimard
1. baskı: İstanbul, Kasım 1999
2. baskı: İstanbul, Ocak 2017
ISBN 978-975-08-0139-3

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2015
Sertifika No: 12334
© Editions Gallimard, 1963

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Kemeraltı Caddesi Karaköy Palas No: 4 Kat: 2-3 Karaköy 34425 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

SAN MARCO'NUN BETİMİ

Sekseninci doğum günü için Igor Stravinski'ye

I

CEPHE

Ah! – La gondola, gondola! – Oo! – Grazie! – Ne yapıp yapıp Venedik'ten çok hoş bir armağan götürmeliyim ona; şöyle bir gerdanlık hoşuna gider mi dersiniz? – Evet, bu o! Gerçekten de o! Burada da herkese rastlıyor insan! – Garson! Garson! Cameriere! Biraz buz lütfen! – Oo! – Ya siz nerede kalıyorsunuz? Çok sıkıntı çekmediniz umarım!

Sırakemerlerin altında insanlar, vitrinlere bakan insanlar, geri dönen, duraksayan, birbirine sorular soran, geri gelen, gölgeden güneşe gölgeye güneşe gölgeye geçen insanlar; erkeklerin açık renk pantolonları, kadınların serin entarileri, gözlükler, kara ya da mavi, yuvarlak, dörtköşe,* kelebek biçimi, yıldızlı, yalancı taşlarla süslü gözlükler, şapkalar, başörtüleri, dekolteler, yüz boyaları.

Şu pırıl pırıl tırnaklı elin iki parmağı arasından hayal meyal görünen bir iki sütun.

Kahve masalarında oturmuş, çeşitli orkestraların birbirini yanıtlayan valslerini, tangolarını dinleyen insanlar, her dilden gazetelerini açan, posta kartlarını yazmak ya da fotoğraf makinelerine film koymak için eğilen, fincanlarındaki şekeri karıştıran, kamışlarını kâğıt kılıfından sıyıran, kılavuz kitaplarını karıştıran, liretlerini sayan, birbirini gözleyen, birbirine seyirlik görüntü oluşturan, birbirinin omzu üstünden birbirine bakan insanlar.

İki meyve suyu bardağı arasından görünüveren bir kubbe.

Sel gibi akan insanlar, oluşan ve dağılan kümeler, kalabalıkta kendine yol açan aceleciler, bir yer bulup terini silerek yığılan, yelpazelenen, gevşeyen, gülümseyen, bacaklarını uzatan yorgunlar, eski bir tanıdığı elini sıkmak için seyirten, onu davet edip satın aldıkları ve keşfettikleriyle böbürlenenler.

– Ah! – Bayım! Bayım! Güzel bir fotoğraf ister miydiniz? – Gorizia otelinde bir oda bulduk. – Şu üçüncü rafta duran, biraz yanardöner mavi incilerden yapılmış gerdanlığa bakın, hayır, o değil, az ötedeki! – Gerçekten ona yakışır mı diyorsunuz; sizce beğenir mi bunu? –

Bütün bunların uğultusu, adımların gürültüsü, çalınmadıkları zaman birbirine değen çalgıların çıkardığı sesler, suyun ve vapurların uzak gürültüsü, bardakların şangırtısı, flamaların şaklaması, kumaşların hışırtısı, döşeme taşları üstünden çekilen iskemlelerin, metal masaların gıcırtısı.

Uçuşan iki güvercin kanadı arasında, altın ve kurşundan küçük bir çan kulesi.

Ve bütün çığlıklar, bu devinime, bu kalabalık çalkantısına, bu yavaş bur-
gaçlanmaya kapılıp giden tüm konuşmalar, arada yakalanan, giden, gelen,
yaklaşan, dönen ve yok olan, yükselen, gömülen, birbirinin içinden geçen,
birbirini kesen, bütün dillerden konuşma kırıntıları, gürlemeler, kalıntılar,
üste çıkan, art arda gelen, kanonlara, yığışımlara, çevrimlere dönüşen ses
örgeleri.

*– Yanılmanız olanaksız, vaporetto’yla San Barnaba iskelesine dek gidin, sağdaki dar sokağa sapın, he-
men iki adım ötede. – Garson! Garson! Cameriere! İki portakal suyu, lütfen! – Evet! Bu o! Kesinlikle o!*

Birbiri üstüne yuvarlanan, birbirini aşındıran bu tümceler, bu sözcükler,
bu çığlıklar, tıpkı birbirine sürünen çakıl taşlarının aşındırdığı gibi: kaya-
lar benzeri apansız hoyratlıklarla, her şeyin toza dönüştüğü kumsallarla,
kargaşa anlarıyla –dalganın gelip üstümüzü örttüğü o anlar– sonra da kısa
durulmalar; aradan geçen büyük bir sessizlik örtüsü.

Sütunların önünden geçtiği görülen tüm o küçücük in-
sanlar, balkondan işaretler yaparlar.

Bu uğultunun, bu gevezelik dolaşımının, boş olduğu zamanlarda bile ya-
kasını bırakmadığı meydan, kışın ya da sabaha karşı bile (bu yağmurlu ve
gri ıssızlıkta, bir kalabalık hayaleti dolaşır taşların üstünde ve camlarda),
bu cıvıltının, hem bazilika’dan onca uzak, hem de onun sürekli biçimde
ve gizlice yönlendirdiği, etkilediği, içine çektiği, emdiği bu cıvıltının hiç
eksik olmadığı meydan.

*– Gerçekten de herkese rastlıyor insan... – Bir güvercin. – Ah! – La gondola, gondola!
– Garson! Garson! Cameriere! Bir Campari, lütfen, bir ‘café-frappé’, ve bir cassata!*

Buraya ilk kez gelenler, birkaç gündür Venedik’te olanlar, başka bir yıl bir
kez daha gelmiş olanlar, Venedik’e gelmeyi alışkanlık edinenler, Vene-

dik'te yerleşik bir düzeni olanlar, ve Venedikliler: Venedik'e ara sıra geri gelenler, Venedik'i bırakıp gitmemiş olanlar.

Büyük pencerede güneşin bakıra çalan parıltısı.

Venedikçe konuşanlar, anadilleri İtalyanca olanlar, bu dili akıcı biçimde konuşanlar, yeni öğrenenler, birkaç gün için başının çaresine bakmayı becerenler, kendi dilleri dışına çıkmamayı yeğleyenler.

Alçaktan geçen bir bulutun gölgesi, havalanan güvercinlerin gölgesi.

Balayları için gelenler, balaylarını anımsamak için gelenler, zamanında balayına çıkacak parası olmayıp da, bugün, artık işler pek kötü gitmediğine göre... Tüm o alyanslar, tüm o yüzükler, kalabalığın üstüne serpilen tüm o altın tozu.

– *Şu yeşil bardağa bakın, hafifçe alacalı olanı, ikinci rafta, hayır, o değil, az ötedeki. – Aslına bakarsanız ben, evet, sanırım şunu yeğlerdim. – Bu o mu? Evet kesinlikle o! Gerçekten de herkese rastlıyor insan burada! – How do you say in italian a glass?*

Bu Babil çisentisinin, bu durmaksızın oluk oluk akan yağmurun, yalnızca köpüğünü yakalayabildim ben, sayfadan sayfaya, satır aralarından geçirmek için, sayfalardan akıtmak, kâğıdın az ya da çok belirgin beyazlıklarına, San Marco'ya benzeterek kurduğum yapının taşıyıcı ayakları, kütleleri arasına sızdırmak için.

Beş kapı, beş kubbe.

Not almamı olanaksız kılan, tüm bu tanımadığım ya da çok az tanıdığım diller, ardında yalnızca anlaşılmaz bir gürültü bırakarak çok hızlı geçen

tüm bu sözcükler, sözcük olarak yakaladığım ama başka sözlerin perdelemesi ya da dikkatin dalgalanmaları sonucunda koparıldıkları tümceleri yeniden kuramadığım sözcükler. Bir iki çıkıntıyı koruyabildim yalnızca, tepeleri, biraz çalkantılı bir denizin resmini yapan ressam gibi, yalnızca bu uğultuyu sürdürebilmek için gerekli olanı, bir kanalın suları benzeri, yanından geçtiği nesneleri yansıtabilmesi, aydınlatabilmesi için gerektiği kadarını.

– *Ya siz, nerede kalıyorsunuz? Çok sıkıntı çekmediniz umarım! – Şu kocaman koyu şişeye bakın, ilk rafta, hayır, o değil, az ötedeki. – Ah! – Bayım! Bayım! Güzel bir fotoğraf ister misiniz? –*

Çünkü sarayların cephesi için kanalların suyu ne denli vazgeçilmezse, San Marco'nun cephesi için de kalabalığın suyu o denli vazgeçilmezdir. Onca eski anıt, turist saldırılarıyla derinlemesine yozlaşırken, bu özel, gizli, kapalı, yasak yerler, bu sessizlik ve seyre dalma yerleri, ansızın karınları değilip bağrış çığrış bir gevezeliğe terk edildiklerinde kutsallıklarının çiğnendiği –oraya salt bir inceleme amacıyla gelmemişsek eğer bizim varlığımızla bile çiğnendiği– izlenimini verirken bazilika'nın, ve onu çevreleyen kentin korkması için hiçbir neden yoktur bu fauna'dan ve bizim ciddiyet yoksunluğumuzdan; ziyaretçinin sürekli bakışı önünde doğmuş ve süregelmiştir o; onu yaratan sanatçılar, denizcilerin, tüccarların konuşmaları ortasında çalışmışlardır. XI-II. yüzyıl başından bu yana bir vitrin, bir antika sergisidir bu cephe. Revakların altındaki dükkânlar da, aslında onun uzantılarıdır.

Koleksiyonun en önemli parçası: ana girişin üstündeki dört tunç at, antik çağdan bugüne ulaşmış tek *quadriga*, İsa'dan önce IV. ya da III. yüzyıldan kaldığı sanılan bir Yunan yapıtı, çağlar boyunca paylaşılamamış, büyük olasılıkla önce Neron, kendi zafer takını taçlandırmak için göz koymuş ona, Constantinus tarafından yeni Roma'ya taşınmış ve orada hipodromu taçlandırmış, son

olarak da Napoléon, Carrousel Zafer Takı için aşırımı onu ve Viyana Kongresi, geri verilmesini buyurana kadar orada kalmış.

Ama bu, gizliliği engellemez. Dükkânların bile arka bölümleri, depoları vardır. Meydan, çoktandır bazilika'nın bir parçasıdır. Ve çok ustaca düzenlenmiş geçitler, onun yüreğine dek götürecektir isteyenleri.

Küçükhanım! Hey! Küçükhanım! – Prego. – İtalyanca bir portakal suyu nasıl denir? – Ve işte Aziz Theodoros sütunu. – Una bella fotografia, Küçükhanım! – Terminus otelinde çok uygun bir oda bulabildik. – Bir güvercin – Ah! La gondola! – Ne yapıp yapıp Venedik'ten çok hoş bir

Demek ki cephe, ayırıcı bir duvar gibi değil, bazilika'yla meydanı arasında bir iletişim organı gibi, giriş mekânının da bütünleyeceği, iki yönlü çalışan bir tür süzgeç gibi incelenmelidir. Meydan bile, çepeçevre gözenekleri ve Büyük Kanal'ın açıklığına bakan tek büyük penceresiyle kapalı bir mekândır aslında. Bazilika'nın cephesi, sürekliliği iyice vurgulamak için ileri karakollar çıkaracaktır dışarıya. Piazzetta'ya ulaşmak için Campanile'nin çevresinde dolaştığımızda, Saat Kulesi'nin önünden geçtiğimizde, belirli ölçüde kilisenin içinde olduğumuz duygusuna kapılırız. Öte yandan cephenin, meydan üstündeki egemenliğini sağlamlaştırmak amacıyla bu iki yapıyı doğurmuş olduğu gerçeği –Saat Kulesi bugün çevre çizgisinin üstündedir, Campanile'nin de eskiden bu çizginin bir parçası olduğunu biliyoruz– dış kemerlerin iki yanda oluşturduğu o iki sahte ayakla, yapının taşıyıcı sisteminde hiçbir işlevi olmayan ama bütünüle bağlantısında büyük rol oynayan o iki sivri kuleyle, güçlü bir biçimde vurgulanır.

İki kule de dışarıda, yapıdan ayrı iki sütunun üstünde yükselirler; bu sütunların başlıkları üstünde, kendileri de başlıklı dört sütun vardır ve bütün bunlar, Doj Enrico Dandolo'nun başkanlığında bir yağma seferine

dönüşen Dördüncü Haçlı Seferi sırasında, 1204 yılında Konstantinopolis'ten getirilmiş koleksiyon parçalarıdır.

Böylece daha orada, altın kubbelerin altından geçebilir insan, bir kapıyı aşma gereğini bile duymadan.

armağan götürmeliyim ona; böyle büyük bir kadeh hoşuna gider mi dersiniz? – Şu menekşe rengi, biraz yanardöner incilerden yapılmış gerdanlığa bakın, ikinci raftaki,

Bu iki dış kemerin kalınlığı, cephenin derinliğinden başka birşey değildir öte yandan; üstünde ikinci katın yükseldiği asıl kapıların önüne çıktığı uzaklıktır bu, meydana taşıdığı, sızdığı alan; ve beş girinti oluşturur burada, içinde oturabileceğiniz, dinlenebileceğiniz, tonoz örtülü beş girinti. Dipte çok alçak bir taş sıra uzanır, bugünkü gezginler, eskileri gibi kullanır onu.

Bu girintilerin duvarları, Konstantinopolis'ten getirilmiş sütunlarla kaplıdır.

Bu sütunların kimileri mimari amaçlarla kullanılmış ama çoğunluğu bile işlevsiz bırakılmıştır. Ait oldukları yapıları taşımaya yarayan bu hayranlık verici taşlara burada artık gereksinim duyulmadığı, bunların bir lüks olduğu açıkça belirtilmektedir sanki; bu ganimetle daha ne çok kilise inşa edilebileceği gösterilir gibidir.

hayır, o değil, az ötedeki. – Çok güzel bir Venedik armağanı... – Signorina, Signorina! Una bella

Girintilerdeki kabuktonozları ya da alın tablalarını süsleyen beş mozaikten dördünün, bazilika'nın doğrudan varlık nedeni olan bir hırsızlık öyküsüyle ilintili olması da ilginç değil mi? Çünkü San Marco, kutsal bir alanda, eski bir tapınağın yerinde ya da bir din şehidinin öldürüldüğü yerde kurulmuş değildi, San Marco bir piskoposluk mekânı, kilise hiyerarşi çarkının yerleşik

noktalarından biri bile değildi – şu son yıllara kadar San-Pietro-in-Castello piskoposluk kilisesiydi, daha önce de Torcello Katedrali bu görevi üstlenmişti; ve bir zamanlar, Piazzetta'daki sütunlardan biri üstünde gördüğümüz Aziz Theodoros'un koruması altında olan Dukalar Sarayı Kilisesi'nin Aziz Markos'a adanması, büyük heyecan yaratan bir olay sayesinde oldu.

Sağ uçtaki girinti: bedenın kaçırılması.

Sağdaki girinti: bedenın Venedik'e getirilişı.

Ortadaki girinti: son yargı.

Soldaki girinti: bedene saygı gösterisi.

Sol uçtaki girinti: bedenın yerine yerleştirilmesi.

Trieste yakınlarında bir denizkulağı kıyısında Aquileia adlı bir köy vardır. Augustus döneminde zengin bir kentti burası, Attila tarafından yakıldı; ama Aquileia piskoposları, kenti yaşatmada öylesine büyük bir başarı gösterdiler ki, başpiskopos unvanını aldılar ve kent, uzun süre Kuzey İtalya'nın en büyük kilise prensliği olarak yaşadı. İlk gelişme yıllarında Venedik, Aquileia piskoposluğuna bağlıydı; büyük bir rakipti Aquileia, doğrudan Aziz Markos tarafından Hristiyanlaştırılmış olmakla övünüyordu ve dinsel saygınlığını büyük ölçüde buna borçluydu. Bu azizin bedenini Müslüman İskenderiye'den koparıp almanın belki de olanaksız olmadığı öğrenildiğinde Venedik'te yaşanan heyecanı bir düşünün! İki tüccar, bu işi üstlendiler. Ve ne büyük bir zafer kazanılmış oldu, başarıları, kentin rıhtımlarında gözler önüne serildiğinde!

fotografia, Signorina! – Burada San Marco sütununu görüyorsunuz. – Yanılmanız olanaksız, Rialto iskelesine kadar vaporetto'yla gideceksiniz, soldaki küçük sokağa sapacaksınız, iki adım

Bu mozaiklerden üçü XVII. yüzyılda, ortadakiyse XIX. yüzyılda yeniden yapılmış; ama değeri ölçülmez bir belge, Gentile Bellini'nin *Kutsal Haç Kalıntısının Geçit Töreni* adlı yapıtı sayesinde, oldukça iyi biliyoruz eskiden nasıl olduklarını:

Sağ uçtaki girinti:

İskenderiye'deki kilisede her şey, altın zeminden kopan karanlık bir siluet biçiminde betimlenmiş, tavana camdan bir lamba asılı; tüccarlar azizin bedenini kocaman bir sepetin içine saklıyor, üstünü de Müslüman gümrükçülerin denetiminden kurtulmak için domuz etleriyle örtüyorlar – gümrükçüler işin kokusunu alıyorlar belki, ama büyük azizin bedeninin, en ateşli yandaşları tarafından iğrenç hayvanın etiyle bir tutulmasını görmek ne büyük keyif onlar için! Besbelli pazarlığı yapılmıştı her şeyin: altın ve aşagılanmalarla.

Sağdaki girinti:

Ünlü İskenderiye Feneri, Arapların sarıkları, uzaklaşan gemi.

Ortadaki girinti:

Ana kapının kemeri mozayiğe taşmış ve bir dağ olarak yorumlanmış; üstünde İsa, bir mandorla içinde beliriyor; çevresinde dört melek var. Solda boru çalan başka bir melek; aşağıda dirilenler, kefenleri içinde mezarlardan çıkıyorlar; sağda altıncı bir melek, yazılı bir şeridin sargısını açıyor.

Soldaki girinti:

Geçit töreni, önde taşınan Yunan haçı, ayin külahları, tabutun üstüne bir gölgelik çekilmiş.

Sol uçtaki girinti:

Bugüne ulaşabilen yapıt (Doj Giustiniano Partecipazio, getirilen bedeni sarayının bir kulesine yerleştirdi ve onun için bir kilise yaptırmaya karar verdi; ama bu tasarıyı, yerine geçmek üzere Konstantinopolis'ten gelen kardeşi Giovanni gerçekleştirebildi ancak ve kilisenin, Aziz Havariler Kilisesi'nin benzeri olmasını istedi; bu

taklit yapının dışı, bir süre görece yoksul kaldı; Dördüncü Haçlı Seferi yağması, örnek aldığı yapılardan soyulup getirilenlerle giydirilmesini sağlayana kadar).

Tabloda, sütunların önünden geçtiğini gördüğümüz tüm o küçük insanlar, balkondan işaretler yapanlar.

Görkemli biçimde yıldızlanmış dört at; tüm beyaz mermer yontular yıldızlanmıştı, çan kulelerinin çatıları da tümüyle altın yıldız kaplıydı.

Tabloda –geçit alayı akıp giderken– bakan, arkalarına dönen, kararsız kalan, birbirine sorular soran insanlar...

ötede. – Ya siz, siz nerede kalıyorsunuz? Çok zorlukla karşılaşmadınız umarım. – Ah! – Bayım! Bayım! Bir fotoğraf, Bayım! – İtalyanca kilise nasıl denir? – Şu mavi avizeye bakın, hayır, o değil, dipteki.

Bu son mozaik –bedenin yerleştirilişi– bazilika'yı, bu ganimetlerin duvarlara asılmasından hemen sonraki durumuyla göstermesi açısından çok büyük önem taşıyor bizim için; çünkü sanatçı, kilisenin özgün durumunu göstermeye çalışırken tam bir canlandırma yapamayınca, kendi yapıtıyla yerini aldığı mozaik arasındaki farkın altını çizmek üzere, tahrip edeceği ya da daha önce tahrip ettiği mozaiklerden birinin kopyasını, ortadaki ana kapıda yer alan ve kendi Son Yargı'sıyla taban tabana zıt Pantokrator İsa'nın özenli bir röprodüksiyonunu yapmış ve “önceki”ni vurgulamış bununla.

Biliyorum, ayrıntılarda çok fazlasını aramanın bir anlamı yok. Aktarılan betimin taneleri o denli büyük ki, belirli bir ölçeğin altına inmeyi engelliyor bu ve her tür küçük boyutlu betimi, bile bile başkasıyla değiştirmeye zorluyor. Yine de iki sahteayak kemerin o günlerde var olduğunu, kubbe-lerin bugünkü biçimde olduğunu, dört atın üstündeki büyük pencere boşluğunun henüz açılmadığını görebiliyoruz; dikdörtgen kabartma levhalar, kemerlerin arasındaki yerlerine gömülü, demek ki onlar da Konstantinopolis ganimetinden; biçemlerinden ve farklı yüksekliklere yerleştirilmele-rini zorunlu kılan boyut farklarından açıkça belli oluyor bu (aslında cephe için

yapılmamış, içeride kullanılmışlar); yine de, biraz milliyetçi bazı tarihçiler, bunlarda XIII. yüzyıl sonu İtalyan işçiliğini görmek istediler; bu levhaların özgünlüğü karşısında açıkça şaşkınlığa düşüyor ve kabartmalarında, Bizans biçimlerine “dönüş”ün tuhaf, benzersiz bir örneğini görüyorlardı.

İki uçta: Herakles ve tunç ayaklı dişi geyik, Herakles ve Nemea aslanı, ‘Herakles’in on iki işi’ dizisinden alınmış olmalı; canavarlar öldüren Herakles, Konstantinopolis’te kurtarıcı İsa’nın simgesi gibi görülüyordu.

Şu kraliçe taçlı kadın, şu gök mavisi giysisi önünde lâl rengi eşarbını savuran kadın. Şu çatkılar, şu külahlar, şu inciler.

Geçit alayı içeri girerken sütunların önünden geçtiğini gördüğümüz, sağa sola bakan, arkasına dönen, hararetili hararetili konuşan tüm bu insanlar.

Şu kraliçe saçlı kadın, şu gök mavisi giysisi önünde lâl rengi şalını savuran kadın. Şu kemerler, şu çantalar, şu inciler.

– Peki ona yakışır mı dersiniz, beğenir mi gerçekten? – Yanılmanız olanaksız, Frari iskelesine kadar vaporetto’yla gidin, karşıdaki dar sokağa girin, iki adım ötede. – Garson! Garson! Cameriere! Bir bira, lütfen! – Bir güvercin. – Havalanan bir sürü güvercin. – La gondola,

Mozaikçi, Konstantinopolis ganimetleriyle giydirilmiş cephenin bu ilk durumunu saptadığı sırada, yontuculuk alanında da büyük bir çalışma sürdürülüyordu.

Ana kapıların üstündeki küçük boyutlu kabartma ve bezeme öğelerinin kimileri, bazilika’nın o büyük “Bizans müzesi” yerleştirmesinden çok önce yer değiştirmiş parçaları olmalıdır; ama Doğu metropolünden ya da onun aracılığıyla zaman ve mekânda ondan çok daha uzaklardan, Sasanî İmparatorluğu’ndan, Suriye’den, Mısır’dan, İran’dan, Roma’dan, Antik Yunan’dan gelen tüm bu hazineler, sanatçıların gözleri önüne serildiğinde, nasıl da kışkırtmıştır onları kim bilir! Çünkü ele geçenleri sergilemek yeterli değil-

di artık; saygınlık yarışı artık Aquilea'yla Venedik arasında değil doğrudan doğruya Konstantinopolis'le Venedik arasındaydı ve hiçbir ziyaretçiye, San Marco'nun tüm görkemini oluşturan şeylerin yalnızca tek bir kaynaktan, büyük imparatorluk kentinden geldiğini söyleme fırsatı verilemezdi. Demek ki bütün bunları yeni bir örgü içine yerleştirmek gerekiyordu. Bu çabayı, orta kapıdan yapının doruklarına uzanan bir çizgide izlemek olasıdır.

Kapının kendisi, o tunçtan yapılmış görkemli ganimet, üstündeki aslan başlarıyla, tüm bu çiçeklenmenin tohumu gibidir; söve, deniz havasının kemirdiği mermer.

Önce bir kemer ele geçirilir, sonra öbürü. Gentile Bellini'nin tablosu, figürlerin altınla ya da altın üstünde birbirinden ayrı betimlendiğini gösterir.

gondola! – Grazie! – Oh! Grazie! – Venedik'ten mutlaka çok güzel bir armağan götürmeliyim ona, şöyle bir dantel hoşuna gider mi dersiniz? – Garson! Garson! Cameriere! Bir limonata, lütfen!

İlk kemerin içinde hayvanlar, tüm bir cennet, ama şimdiden şiddet dolu. Dış yüzde, bir dizi madalyon içinde Habil ve Kain'in öyküsü. İkinci kemerin içinde on iki ay; Helen özentili Roman tarzı. Dış yüzde erdemler, ellerindeki sarılı ruloları açıyorlar; sonra da Son Yargı mozayigi. Üçüncü kemerin içinde zanaatlar; gotik dönemdeyiz artık. Dış yüzde, peygamberlerle çevrili Tanrı.

Ayrıntılar:

Yapraklar ve üzüm salkımları arasında, bir geyiği parçalayan aslan.

Cinayet: Kain, kemerine sıkıştırdığı bir gömlek giymiş, iki eliyle bir baltayı kaldırıyor; Habil çıplak, kolları açık; dallarda papağanlar.

Aralıkta domuz öldürülüyor, Kasım ayında zamlarla kuş avlanıyor... şu balık kuyruklu keçi, bir kartalı emziren şu kadın.

Bir parmağı ağızına dayalı, düşüncelere dalmış mimar.

Büyük ölçüde içeride işlendiğini göreceğimiz kısaltılmış dünya tarihi, ancak kimi izlekler yalnızca burada geçerli: aylar ve işler.

– Gerçekten ona yakışır mı, beğenir mi dersiniz? – Ah! – Metropol oteli nerede biliyor musunuz? – Gerçekten mi? – Signorina! Signorina! Una bella fotografia, Signorina! – Ve işte Dojlar Sarayı. – Evet! Bu o! Gerçekten de o! Kesinlikle herkese rastlanıyor burada!

Sol uçtaki ana kapının mozayikliğini Gentile Bellini'nin tablosuyla karşılaştırsak, XIII. yüzyılla XV. yüzyıl sonu arasında taçlanmanın şaşılacak ölçüde karmaşıklaştığını hemen görürüz; orta kapıdan yola çıkan devinim korkuluğu aşmış, kulecikler, sarmallar, yükselteler yaratmıştır tepelerde; alınlıkların kenarları, ansızın bir taş ve altın ateşiyle yanmaya başlamıştır sanki.

Haçtan iniş, en sol uçta.

Cehenneme iniş, tümüyle yeniden yapılmış.

Bellini'nin resimlediği Diriliş.

Ve Göğe Yükseliş, en sağ uçta.

Meydandaki kalabalığın üstünde tüm bir cennet kalabalığı, melekler ve ermişlerden oluşan bir duman, bir köpük.

– La Calle Larga di San Marco'yu izleyeceksiniz... – Bir güvercin. – La gondola! – Prego.

Aşağıdakilerden onca değişik sütun başları, saçaklı gönderleriyle rüzgâr gülleri.

Sağda, küçük piramit biçimli kuleciğinin altında Baki-re, göğsünün üstüne kavuşturduğu elleriyle pelerinini tutmuş, kendi de kitap biçimli bir rahlenin açılan kanatları üstüne yerleştirilmiş kitabının önünde diz çökmüş, öbür uçtan gelen bir sesi dinliyor; bütün bu dalgaların, bu gelgitin, bütün bu ağızların ona dek taşıdığı bir sesi: en solda, küçük piramit kuleciğinin altında, bazilika'nın eski çanının altında, bir dizi yerde, bir eli havada duran meleğin sesini; ve bu ikisinin arasındaki kuleciklerde bu çağrının başlıca yayıcıları var: ellerinde kitaplarıyla dört İncil yazarı, melek, aslan, öküz ve kartal; ve büyük orta pencere açıklığının yukarısında, yıldızlı bir mavi mine göğün önünde yine aslan, oradan geçen biri gibi, kanatlı, ayağını kitabının üstüne koymuş. Kitabın üstünde şu yazıt okunuyor: "Pax tibi Marce evangelista meus"; ve daha yukarıda, cephenin doruğunda, bir kez daha kutsal durumda İncil yazarı; açık tuttuğu kitabının sayfaları üstünden oluk oluk akan ışık ya da yağmur.

Sayfadan sayfaya, kitaptan kitaba, metinden resme, taş kalabalıktan et ve kemik kalabalığa doğru akan.

– *La gondola, gondola!* – Gerçeği söylemek gerekirse, ben, evet, sanırım şunu yeğlerdim. – *How do you say in italian...* – *Bir portakal suyu.* – *Ya siz, siz nerede kalıyorsunuz?* – *İsterdim ki...*

Aziz'in yanındaki meleklerin ellerinde buhurdanlar; kalabalığın tüm uğultusu, tatlı dumanlara dönüşüyor burada.

İkinci sıradaki meleklerin ellerinde kutsal su serpecekleri; göğün yağmurunu topluyorlar bunlarla.

Lamberti'nin görkemli, çıplak 'su döken erkek' yontuları, omuzlarındaki burmalı güğümünden çıkan kurşun bo-

runun fışkırttığı suyla balkonun döşeme taşlarını hem yıkıyor, hem renklendiriyorlar; sonra da korkuluğun altında kornişi diken diken eden yassı çörlenere akıyor su, sisin ve yağmurun saçlarına giren bir tarak benzeri, öğle güneşinde çizgi çizgi gölgelerini mermerin dalgaları üstüne yayan çörlenere.

Ve Herakles'lerin altında, en dıştaki ana kapıların iki yanında, iki küçük 'su döken erkek' betisi daha, bu akan sular izleğinin ilk sergilenişini tamamlıyor.

– *Yeğlerdim ki... – La gondola!... – Şu portakal rengi inci kolyeye bakın, hayır, o değil... – Signorina! Fotografia, Signorina! – Kesinlikle gerekli...*

Akka'dan gelme iki dikme, porfirden yonulmuş dört "Emevi", belki de 297'den 307'ye imparatorluğu ortak yöneten dört tetrark: Diocletianus, Maximianus, Galerius ve Constantius – ama onları, Hazine'yi çalmak isteyince taşa çevrilen Araplar gibi görmeyi yeğledi insanlar; bazilika o denli güçlüydü ki, düşmanlarının bedenlerini bile emiyordu duvarına...

Öbür piazzetta'daki kabartmalar:
Araba,
Dört bedenli aslan,
Aslan-köpeğin üstündeki binici,
Aslanın üstündeki flütçü,
Yalak başında koyunlar,
İsa'nın doğumu kapısı,
İncil yazarları...

Bırakalım yağmur yağsın tüm bu mermerler üstüne; meydanın sözlerini kovalayan, boğan, alıp kendi uğultusuna katan yağmur...

II

GİRİŞ MEKÂNI

– *Şu tırnakları kahverengi kızıl boyalı kadını gördün mü? – Ah! – Scuola di San Rocco nerede biliyor musunuz? – How do you say church in italian? – Demin Olivier'ye rastladık. – Tanıştığımıza sevindim. – Fotografia, Küçükhanım? – Haziran ışığı. – Do you really like that, dear? Well, you know... – Ben sizi Lizbon'da sanıyordum. – Oo! – Ca' Rezzonico nerede biliyor musunuz?*

İçeri girelim. Kalabalığın uğultusu azalıyor. Sağda ilk kubbe.

Omphalos: ilk gün öncesi uzam sularının altınla kuzulanan derin mavisini.

Yalnızca bir tuğlalar, mermerler ve küçük cam küpler mimarlığı değil bu; aynı zamanda bir imgeler mimarlığı, aynı zamanda bir metinler mimarlığı. Batı anıtları arasında belki de en çok yazıt barındıranı.

İlk okunan söz çemberi:

IN PRINCIPIO CREAVIT DEUS CAELUM
“Başlangıçta Tanrı, göğü ve yeri yarattı.”
SPIRITUS DEI FEREBATUR SUPER AQUAS
“Tanrı'nın ruhu, suların üstünde süzülüyordu.”

Suların koyu mavi, biraz yeşilimsi devinimi; koyu mavi bir uzam küresinin üstünde haleli, narin güvercin, sivri tüylerinin ucunu sanki bir sesin titreşimlerine uyarak ürpertiyor.

Sular.

Ne müthiş bir kitap!

Bazilika'nın içinde bir halka oluşturan tüm dünya tarihi.

LUCEM DIEM ET TENEBRAS NOCTEM

“Işığa ‘gündüz’ ve karanlıklara ‘gece’ adını verdi.”

Tanrı, bir genç adam biçiminde betimlenmiş; ortadan bir çizgiyle ayrılmış, arkadan lüle lüle dökülen açık renk saçları, kara kaşları, kara gözleri, oldukça kalın ve dümdüz bir burnu, çok ince bir ağzı var; ayakları çıplak; küçük bir haçla taçlanmış altın bir asayı tutan sol eliyle harmaniyesini de kavramış; başparmağını yüzük parmağına yaslayarak bük-tüğü sağ elini hafifçe kaldırıyor ve yavaşça ana gölgeden sıyrılan, biri kırmızı, biri mavi renkte, altlarına gümüş ve altın ışınlar saçan iki karanlık gökcismini harekete geçiriyor. Melek Pazartesi, ilk gün, kolları kanatları açık, şaşırıyor.

FIAT FIRMAMENTUM IN MEDIO AQUA

“Bir gökkubbe olsun, suların ortasında!”

Aynı Tanrı, aynı el hareketi, ancak bu kez ayaklarında ince şeritli sandallar var. Katılaştan göğün mavi küresi, daha şimdiden uzun bir iz bırakıyor ardında, kurumuş gölgeye benzer bir iz ve melekler –artık iki oldular: Pazartesi, Sağ– kendi devinimlerine katıp götürüyorlar onu.

Aşağıdaki ve yukarıdaki sular arasında; tıpkı bodrumuna sık sık sızan dalgalarla yağmur suları arasında kalan bazilika ve kubbeleri gibi.

Altın.

Giriş mekânındaki altı kubbenin yazıtlarını çözdüm, sözcükleri ayırdım, kısaltılmışları doğru biçimine getirdim.

IN PRINCIPIO CREAVIT DEUS CAELUM

Çember kapanıyor. Ayetten ayete giden bir uyum. Bu ilk tümcenin altındaki resim, onu yankılayan şu tümcenin karşılığı:

“Göğün altındaki sular tek bir kütlede birleşsin ve karalar görünsün!”

Dörde bölünerek çekiliyor sular ve cennetteki dört ırmağı oluşturuyorlar. Tek kütleyle, değirmi okyanus. “Terram” altın harflerle yazılmış. “Yeryüzü yeşillikle yeşillensin; tohum veren otlar ve yemiş veren ağaçlar, tohumlarını içeren yemişler versin yeryüzünde.”

İşte yeşilin ortaya çıkışı. Aynı Tanrı, yosunları çıkartıyor doyasıya su içmiş topraktan, kıvrımlı eğreltiotlarını, içinden üçlü bir çiçek sapının fışkırdığı dikenli yaprakları, uzun ve sıkışık yaprak tutamları kocaman yelpazeleri andıran bir nar ağacını –parlak kırmızı meyvalarla yüklü, örülmüş açık renk dallarıyla en yükseği o– ve elma ağacını, iyiyle kötüyü bildiren o ağacı –kimi elmaları sarı, kimileri daha şimdiden kıpkırmızı, yaprakları yürek biçimi– koni ya da kupa biçiminde açılan tüm o sarmal dallar demetini yeşertiyor; ve o üç meleğin, Pazartesi, Salı, Çarşamba’nın hayran bakışları önünde oluyor bunlar; altın kenarlıklı beyaz harmaniyeler giymişler, açık renk saçları sedefli şeritlerle tutturulmuş,

bir bilezik omuz altında, bir bilezik bilekte, sağ elleri bir saygıyla eğilme ve şaşkınlık hareketi için kalkmış, sol elleri yeri işaret ediyor ve hafifçe değişiyorlar bir sonraki günün giysisine; sonuncusu, ortaparmağıyla bir elma ağacı sürgününe dokunuyor. “Lignum pomi” sözcükleri altın harflerle yazılmış.

Bir adalar denizi, tıpkı kanallarla bölünmüş Venedik gibi.

Su.

Altın.

Latince yazılmış metnin bir satırını aktardıktan sonra, Kutsal Kitap'ın Kudüs baskısına göre bütününün Fransızca çevirisini veriyorum; buralarda çeviri aslına çok yakın, çünkü yazıt başlarda çok sadık biçimde aktarıyor kutsal metni, daha sonra gitgide uzaklaşıyor, zaman –hem Yaradılış bölümünde hem de mozaiklerin yapımında– ilerledikçe, gitgide daha kaba kısaltmalar giriyor işin içine.

– Hello! – Giorgio sizinle mi? – Su tatlı mıydı? – Şu tırnakları pembe boyalı kadını gördün mü, o Paris pembesi, pink from Paris. – Yağmur yağdı mı? – Meravigliosa! – Şu dudakları pembe-kırmızı kadını gördün mü? – La Calle Larga di San Marco nerede biliyor musunuz?

İkinci bir söz çemberi:

FIANT LUMINARIA IN FIRMAMENTO

“Işıklar olsun gökkubbede!”

Toprağın ve suların üstünde göğün mavi küresi, küçüklü büyüklü altı kollu yıldızlarla dolu; güneşin, Tanrı'nıninkine benzeyen genç yüzü; ayın yaşlı adam yüzü; dört melek.

DIXIT ETIAM DEUS PRODUCANT AQUAE

“Tanrı dedi: Sular, canlı yaratıkların kaynaşmasıyla

kaynaşsın ve toprağın üstünden kuşlar uçsun gökkub-beye doğru.”

İkili bir sahne: deniz ve kara, kara bile değil, bataklık-lar. Tanrısal el hareketi değişmiş: el açık, başparmak ha-vada, öbür dört parmak birbirine koştur. Suların üstünde kuşlar: martı, albatros, ördek, kuğu..., sudaki balıklar, sultanları ejderin çevresinde toplanmış; geniş nilüfer yapraklarıyla kaplı bataklıkta bağırtlaklar; meleklerin ayakları nilüfer yapraklarına sürünüp geçiyor; sayıları beş olmuş, başları bir örtüyle ve bir harmaniyenin başlı-ğıyla örtülü. Çift başlı iki masal kuşu; başlarında küçük tavuskuşu taçları.

JUMENTA ET REPTILIA TERRAE IN GENE

“Türlerine göre hayvanlar ve toprağın tüm hayvanları.”

Boz tavşan, kulaklarını dikmiş, dişisine doğru dön-üyor; erkek antilop dişisinin, beyaz koç sarı koyunun yanında; dişi ayı erkeğinin, erkek geyik dişi geyiğin, be-yaz çizgili kara yabandomuzu dişi yabandomuzunun, pas rengi boğa onu çağırarak için başını kaldıran çizgili ineğin çevresinde dönüyor; aygır, bakla kırı kısırağın yanında kişniyor, kısırağın benekleri bacaklarının arasında daha belirgin; leopar kuyruğunu dikip kükrerken dişisi havayı kokluyor; aslan dilini çıkarıyor ve dişisi-ne bölünüyor – dişi, henüz yelesini yitirmemiş; bekâr kertenkele, aslanların bacakları arasında kıpır kıpır; kirpi, başka bir yalnız, kuyrukları altına sığıyor; dişi fil hortumunu dikey, erkek fil hortumunu sarkıtıyor; iki hecindevesi birbirine sürtünüyor; erkek eşek dişisi-ne kur yapıyor.

FACIAMUS HOMINEM AD IMAGEM ET

“İnsanı kendi suretimizde, kendimize benzer yapalım.”

Tanrı, kara kilden insanı biçimlendirmek üzere oturmuş; gözleri kapalı, bir büyücünün hazırladığı büyü tasvirine benziyor kil. Üstte ilk beş günün melekleri süzülüyor, önde Melek Cumartesi dans ediyor.

Gök üstünde gök, yüce gökkubbenin içinde kıpırtısız yıldızların küresi.

Altın.

“Reptile animae viventis”, metin tam olarak şöyle diyor: “yaşayan ruhlular bir sürüngen”

Su.

Venedik’te olmayan tüm o hayvanlar, uzak ülkelerin hayvanları; Venedik’e ya gemilerle ya da anlatılarla gelen tüm o hayvanlar.

Aslan.

İnsanın yaratılışına gelindiğinde resim, dünyanın ilk günlerini başka türlü anlatan, birkaç ayet ilerideki bir bölümü canlandırıyor: “Ve henüz yeryüzünde tek bir kır fidanı yoktu, tek bir kır otu bitmemişti, çünkü Tanrı Yehova henüz yağmur yağdırmamıştı yeryüzüne ve toprağı işleyecek insan yoktu. Oysa yerden bir su yükseliyor ve toprağın tüm yüzeyini suluyordu. Ve Tanrı Yehova yerin çamuruyla insanı biçimlendirdi”; anlatının bu biçimi, Venedik için özellikle ilginç; çünkü insanın doğuşu, çamurla suların ayrışmasına, Venedik adalar denizinin oluşumuna bağlanıyor. Denizkulağı, insanoğlunun kökenini yeniden canlandırıyor; burada oturanlar da, bir üstünlük, başkaları üstünde bir hak kazanıyorlar sanki.

ET BENEDIXIT DIEI SEPTIMO

“Yedinci günü kutsadı.”

Cepheden görülen Tanrı, ortada, değerli taşlarla bezeli altın bir tahta oturmuş, ayaklarının altında bir tabure; tahtın sırtı, beyaz ve altın rengi bir örtüyle, oturma yeri, uzun işlemeli bir yastıkla kaplı; arkasında ilk altı gün, başlarında beyaz örtüler, Pazar’ın meleği, onu okşayan sağ elin altında eğilmiş.

ET INSPIRAVIT IN FACIEM EJUS SPIRA

“Ve burun deliklerine yaşam soluğunu üfledi.”

Âdem büyümüş; neredeyse Tanrı’yla aynı boyda; Tanrı gibi o da beyaz insan rengine. Âdem’in ruhu, sırttan görülen küçücük bir Âdem, belkemiği iyice belirtilmiş; sağ omzunda, yaratıcının usta parmaklarının altında çarpan iki sinek kanadı. Ruhun gözleri, az sonra içine sızacağı adamın burun deliklerine dikilmiş.

ETIAM VITAE IN MEDIO PARADISI LIGNU

“Bahçenin ortasında yaşam ağacı, ve iyiyle kötüyü bildiren ağaç.”

Tanrı’nın cennetin kapılarından geçirdiği Âdem, yandan çizilmiş (az önce bırakıp geldiği o başlangıcın koyu erguvan rengi üstüne altın yaldızla yazılmış “porta paradisi” sözcükleri). Üçüncü günün elma ve nar ağaçlarının tam altında iki ağaç; ancak sanatçı, yaprakları birbirine benzetmeye hiç çaba harcamamış; dallar yemişsiz. Onların gölgesinde, dört ırmağın kişileştirilmiş biçimleri giysilerinden sıyrılıyorlar; ikisi bize dönük, güğümleri görünüyor, ikisinin sırtı dönük. Her biri başka bir yönü işaret ediyor parmağıyla. Birinin epeyce gür, koyu renk bir sakalı ve bıyıkları var, birinde oldukça koyu renk ve ince bir çember sakal görülüyor; açık renk saçlı öbür ikisinde ne sakal ne de bıyık var.

Mozaikçinin Kutsal Kitap metnini bölümlere ayırış biçimine göre Tanrı, insan figürünü biçimlendirdiği anla, ona yaşam üflediği an arasında dinleniyor ve yeni dünyasının orta yerine kendinin harika bir yontusunu yerleştirmekten hoşnut görünüyor. Her alıntılama biçimi, bir yorumdur aslında ve San Marco’nun Kutsal Kitap’ı, ortodoksluğu hiçbir zaman tam karşısına

almasa da, katolikliğin Venedik'e uyarlanmış ve Roma geleneğinden oldukça uzaklaşmış bir biçimini sunuyor bize.

Altın.

Bu canlandırmadan önce Tanrı dinlenebilirdi; oysa artık insan, sürekli tasesi olacaktır onun, çok ciddi bir bela almıştır başına.

Su.

Alıntının sonundan başlayarak Yaradılış'ı okumayı sürdürelim:

“Bahçeyi sulamak üzere Aden'den bir ırmak çıkıyor ve oradan dört kola bölünüyordu. İlkini adı Pişon'dur: altın yatağı Havila ülkesini bütünüyle kuşatır; bu ülkenin altını saftır, akgünlüğü ve alaca somaki taşı vardır. İkinci ırmağın adı Gihon'dur: tüm Kuş diyarının çevresini döner. Üçüncü ırmağın adı Dicle'dir; Aşur'un doğusundan akar. Dördüncü ırmağın adı Fırat'tır.” Ve ancak şimdi günler sayılmaya başlanır. Bunlar başka günlerdir artık:

FIANT LUMINARIA IN FIRMAMENTO

– Eva'dan az önce ayrıldık – Doğrusunu isterseniz ben, evet,

Bu kubbenin mozaikleri, cepheyle birlikte giriş bölümünün de yeniden yapıldığı XIII. yüzyıla tarihleniyor; ancak izleklerinin önemli bir bölümü, izlerine British Museum'da, V. yüzyıl sonundan kalma 'Cotton Nüshası' adıyla anılan Kutsal Kitap'ta rastladığımız çok eski bir geleneğe bağlanıyor.

Üçüncü bir söz çemberi:

APELLAVITQUE ADAM NOMINIBUS SUIS

“Ve adam, tüm hayvanlara birer ad koydu.”

Aslan, dişi aslanın yanında; at, kısrağıyla birlikte; ayı ve dişi ayı, hecindevesi ve dişisi, erkek ve dişi tilki, bir leopar ve bir kirpi çifti.

CUMQUE OBDORMISSET TULIT UNAM

“Derin bir uyku düşürdü adamın üstüne, o da uyudu. Kaburgalarından birini aldı ve yerini etle kapattı.”

Gökyüzünün altını, ağaçların ardında yitip gidecek gibi.

Âdem, bir asmanın gölgesinde, başı sağ yumruğuna yaslı, sol bacağına öbürünün üstüne atmış, uyuyor. Tanrı eğilmiş, yarasını iyileştiriyor ve birkaç adım ötede, birkaç saniye sonra Havva’nın biçimlendirilme işlemi sona eriyor.

Toprakta çizgi çizgi kumlar.

ET ADDUXIT EAM AD ADAM

“Ve onu adama getirdi.”

Sol elin işaret parmağı, bu yeni yüzü gösteriyor.

HIC SERPENS LOQUITUR EVAE ET DEC

“Ve kadına dedi: Tanrı, bahçedeki hiçbir ağaçtan yemeyeceksiniz mi dedi?” “Hiç de öyle değil! Ölmezsiniz! Ama Tanrı biliyor ki ondan yediğiniz gün gözleriniz açılacak ve iyiyle kötüyü bilen tanrılar gibi olacaksınız.”

Yeşil yılan, yaprakları büklüm büklüm bir ağaca sarılmış. Havva, dallarından olgun yemişler sarkan iki incir ağacının önünde kulak kesilmiş; Âdem, bir meşenin önünde, yüzü başka yöne dönük ama sağ kulağı apaçık ortada; o da dinlemiyor mu yılanı?

Tüm hayvanları yeryüzünün, uzak toprakların ya da yakındaki anakaranın. Aslan.

Tanrı’nın ve meleklerin sarı saçları var, Âdem’le Havva’nın saçları koyu renk. Altıncı gündeki ilk Âdem’in karalığının kalıntısı bu.

Güzel karalık.

Kapıdan bir grup insan giriyor:

sanırım şunu yeğlerdim – Ya dün akşamki konser nasıldı? –

Geçip gidiyorlar.

Buradan sonra giriş bölümünün tüm yazıtları şu “hic”, “burada” sözcüğüyle başlayacak:

HIC EVA ACCIPIT POMUM ET DAT VIRO

“Yemişinden aldı ve yedi. Kocasına da verdi.”

Bir incir değil mi yoksa aldığı ve verdiği?

HIC ADAM ET EVA COOPERIUNT SE FO

“Yapraklarla örtündüler”

Âdem, yaprak topluyor, Havva, utangaç, çeki düzen veriyor kendine. Arkalarında bitkilerden bir halı.

HIC DOMINUS VOCAT ADAM ET EVAM

“Bahçenin ağaçları arasında Tanrı Yehova’dan saklandılar. Tanrı Yehova, adamı çağırdı: Neredesin?”

Bir palmiye'nin gövdesi saklıyor onu. Gündüz melteminde gezinen Tanrı.

HIC DOMINUS INCREPAT ADAM PREMON

“Ve sana kim öğretti çıplak olduğunu? Yasakladığım ağaçtan mı yedin yoksa? Adam, yanıtlıyor: O yanıma verdiğin kadın.”

Gözlerini kaçırıyor Tanrı’dan, ezilip büzülüyor biraz, küçülüyor, sol eliyle yapraklardan yapılmış peştemal tutuyor, sağ eliyle Havva’yı gösteriyor; o da küçülmüş, bağışlanma dileyen eli havada.

HIC DOMINUS MALEDICAT SERPENTI CU

“O zaman Tanrı Yehova, şöyle dedi yılan: Madem ki bunu yaptın, lanet olsun sana, tüm sığırlar ve yaban hayvanları arasında... Kadına dedi ki: Gebeliklerinin acılarını çoğaltacağım, acı içinde doğuracaksın oğullarını. Doyumsuzluğun seni kocana yöneltecek; o da sana egemen olacak. Ve adama dedi ki...”

Tanrı, mavi yastıklı tahtına oturmuş. Ayaklarının dibinde, beş dilimli büyük yaprakları bir yeşil bir mavi, iri yemişleri pullu ve yaldızlı bir bitki var. Âdem’le Havva, elleri çapraz, iki yana diz çökmüşler.

Kuşkusuz tüm ağaçlar, yaşam ağacı ya da bilgi ağacı olabilirdi.

Ağaçlar: bu ender bulunan nesneler, bu hazine Venedik’te; kazığa dönüştürülen gövdeleri üstüne Venedik’in kurulduğu ağaçlar.

Ancak bu ağaç, başlangıçta görüldüğü gibi bir elma ağacı değil de incir ağacıysa, bu karar anında incir ağacı biçimini almışsa –cennetin değişken ağaçları, her gün tatlarını, kokularını değiştirdiğine göre– o zaman özellikle onun yapraklarıyla örtünüyorlar demektir ve bu bilgi, onları giydirmektedir.

Uzak ülkelerin değerli ağaçları; hepsinin yemişleri gelecek Venedik’e.

‘Tüm gözlerin uçları kalkık, gözbebekleri kara, alt gözkapağı belirginleştirilmiş.

Venedik’in çıplakları: Âdem, Havva, Aziz Sebastianus, Susanna, Danae, Venüs...

Ey cennet yemişleri, geri gelmemecesine çürüyüp gittiniz mi yoksa?

*Biraz sis vardı. – Küçükhanım, Küçükhanım, bir fotoğraf, Küçükhanım? – İnanılır gibi değil!
– Oo! – Yanılmanız olanaksız, vaporetto’yla gara kadar gideceksiniz... – Grassi Sarayı nerede*

Kürkler, deriler, meşinler.

Tanrı’nın keten kumaşı, meleklerin ketenleri, nakışlı kumaşları, işlemeleri. Venedik rıhtımlarındaki Çin ipeklilerine, Hint şallarına, Şam kumaşlarına, kadifelere, dantellere bir bakın.

HIC DOMINUS VESTIT ADAM ET EVAM

“Tanrı Yehova, adama ve kadına deriden giysiler yaptı ve onları giydirdi.”

Âdem giyinmiş, üzgün, Havva'nın kolunu geçirmesine yardım eden Tanrı'yı izliyor. İçeriden kahverengi kıl tutamları görünüyor.

HIC EXPELLIT EOS DE PARADISO HIC
 “Tanrı Yehova, Aden bahçesinden kovdu onu, içinden çıkarıldığı toprağı işlemesi için.”

İki eliyle itiyor Âdem'i cennetin kapısından dışarı. Kapının boşluğu, tıpkı girişin betimlendiğı üst çemberdeki gibi koyu erguvan rengi. Arkana dönmenin yararı yok Havva, bütün anılarının içinde yanıp kavrulacağı bu yasaklanmış sıcak gece dışında hiçbir şey göremezsin artık! Yerin rengi değişti: Tanrı'nın ayakları altında yeşil, sürgünlerin çıplak ayakları altında boz ve kahverengi. “İşte bizi bekleyen çöl” diyor Havva, “yarık yarık, çakıllı, toz toprak. Ne oldu o güzelim ağaçlara? Bir düştüymüşçesine yok olup gittiler. Ne ıssız bir ufuk! Nasıl da örselenecek ayaklarımız, ellerimiz, gözlerimiz, bu yaban hayvanı dişlerine benzer biçimlere takıla takıla!” Tanrı, asasını bir çalının ortasına bırakmış ve çalıyı tutuşturmuş, asanın tepesindeki haçsa dev gibi büyüyor, keskin, pırıl pırıl. Öte yandan Âdem'e bir kazma, Havva'ya da bir örekeyle mekik vermiş Tanrı; işte oradalar; kapı yalnızca kapanmamış, ortadan da kaybolmuş; onlarsa çoraklığın, yabanıl topraktaki sarp ve kuru dalgaların arasında kalakalmışlar; bir iki acı çiçek deliyor yalnızca toprağın arık yüzeyini, bir iki dikenli bitki, rıza göstermelerini engellemek için çok güzel, küçücük bir iki çiçek tacı; işte oradalar, bir pınar, bir su kıyısı arıyorlar, Âdem çakıllarla boğuşuyor, Havva oturmuş yün eğiriyor. Şu işe bak: kadını altından bir tahta oturtmayı başarmış bile!

APELLAVITQUE ADAM NOMINIBIUS SUIS

Ve şimdi her şeyin yeni bir ada gereksinimi var.

Entarilerin, şapkaların, kravatların, çantaların, eşarpların, gömleklerin, pantolonların, bileziklerin:

biliyor musunuz? – Trevisa'ya gidiyorum. – Salzburg'dan geliyorum. – Çok memnun oldum! – It's

Mermer kenarlık, kubbenin bitimini belirtiyor.

Dördüncü bir söz çemberi:

HIC ARDENT CHERUBINI CHRISTI FLAM

“Ve yaşam ağacının yolunu korumak için Aden bahçesinin kapısı önüne Kerubîleri ve şimşek benzeri kılıcın alevini koydu.”

Dört kubbe bingisinin her birinde altı kanatlı bir Kerubî.

Sonra da sütun başları ve sütunlar ve sütun altlıkları ve küçük üçgenlerden oluşan sarımlarını açıp yayılan mermer döşeme.

Sonra kuşaklar ve kuşaklar:

CRESCITE ET MULTIPLICAMINI ET

“Doğurgan olun, çoğalın, dünyayı doldurun.”

Sahın duvarında, ilk uğraşın altında, yapraklarla bezeli iki sütun başı, üstünden iki perdenin halkalarının kaydığı bir çubuğu taşıyor. Gecenin zemini üstünde, ilk karı kocayı içine alan yatak; ikisinin de gözleri kapalı, bütünüyle giyinikler. Âdem'in eli Havva'nın memesini sıkıştırıyor ve Havva'nın eli Âdem'in bacakarasında dolaşıyor.

HIC PEPERIT

“Ve doğurdu.”

Tüm perde, sağdaki sütuna sarılmış. Altın gündüz zemini üstünde Havva, yatağına oturmuş, çarşafı özenle butları üstüne kıvrılmış; Âdem, az önce yıkadığı Habil'i gösteriyor ona; Kain, bir iki yaş daha büyük, içecek birşeyler getiriyor.

DOMINUS ABEL CERNIT KAYN ET SUA
“Ve Yehova, Abel'i ve sunusunu kabul etti, Kain'i ve sunusunu kabul etmedi.”

Ortada, dört basamakla çıkılan bir taraçada, kare biçimli bir sunak; sunağın üstünde, içinden alevler çıkan altıgen bir fırın.

“Kain, kardeşi Habil'in üstüne atıldı ve öldürdü onu.”

Daha şimdiden lüks içinde bu ilk insanlar: yapılar, kumaşlar.

Bu metnin üstünden nasıl damla damla altın akıtılır?

Bu metin, nasıl kemer biçiminde bükülür?

lovely! – Rosa! – Eski Venedikliler, eski bir Venedikli aile, bir saray, ama ne saray, bilemezsin! – Oo! – Şu dudakları ateş kırmızısı kadını gördün mü? – Garın oradan başlayan 28 Eylül

İşte şimdi de tufan kemeri.

Meydan tarafında:

DIXIT DOMINUS AD NOE FAC TIBI AR
“Tanrı Nuh'a dedi: ...Reçineli ağaçtan bir gemi yap bana...”

Tanrı'nın, göğün bir çeyreğinden uzanan eli.

“Bütün temiz hayvanların her birinden, dişi erkek, yedi çift alacaksın; temiz olmayanlardan bir erkek, bir dişi alacaksın...”

Yedi kaz, bir horoz, bir külrenge tavuk, bir beyaz, bir sarı, bir toprak rengi, bir siyah, bir beyaz benekli mavi tavuk; beyaz boyunlu, mavi kafalı, kırmızı gagalı, inci grisi bir ördek; beyaz boyunlu, külrenge kafalı, kahverengi gagalı, demir grisi bir ördek; beyaz boyunlu, mavi kafalı, sarı gagalı, demir grisi kanadı üstünde mavi beyaz tüylerden bir çizgisi olan inci grisi bir ördek; beyaz boyunlu, sarı kafalı, kara gagalı, sarı kanatlı, kahverengi bir ördek; beyaz boyunlu, inci grisi kafalı, kara gagalı inci grisi iki ördek; beyaz boyunlu, sarı kafalı, kara gagalı inci grisi bir ördek; iki alakarga, iki yeşilbaş ördek, iki çulluk, iki ardıç kuşu, iki beyaz boyunlu balıkçıl, iki beyaz boyunbağlı balıkçıl, iki karga, iki güvercin, iki kumru, iki saksagan, iki beçtavuğu, iki keklik, iki bıldırcın, erkek sülünle dişi sülün ve Nuh'un kollarında tuttuğu tavuskuşu çifti.

Birbirine sarılmış iki yılan, sabırsız iki ayı, havlayan iki tilki, havayı koklayan iki leopar, açık renk bir boğa ve ineği, koyu renk bir başka inek ve boğası, bir teke ve keçisi, bir koç ve koyunu, dişi ve erkek tavşan, bir karaca çifti, bir antilop çifti, yatmış bir erkek geyik, ayağa kalkmış dişisi, siyah üstüne beyaz çizgili dişi ve erkek yabandomuzu, aygır ve kısrağı, iki hecindevesi, erkek ve dişi eşek, ve Nuh'un kollarında tuttuğu, bacakları gergin, kuyrukları koşut iki aslan.

“Aynı gün Nuh ve oğulları Sam, Ham ve Yafet, Nuh'un karısı ve oğullarının üç karısı, gemiye girdiler.”

Uzak ülkelerin son kuşları: iki mavi kuş, iki boz turna, iki pelikan, iki leylek, iki büyük karga, Nuh'un ellerinde tuttuğu iki kartal. Arkasında karısı. Sam esmer, saç sakalı yerinde; Ham sarışın; Yafet çember sakallı, beline sarılmış genç karısının elini tutuyor.

Mozaikçinin izlediği Vulgata'nın metninde: “mansiuunculas in arca facies”, “gemide küçük evler yapacaksın”, ya da girintiler, ya da kubbeler.

Bazilika'nın gerçekten gemi olabilmesi için, orada hayvanların betimlenmiş olması gerek.

Aslan.

Nuh'un üç oğlunda, cennetteki üç ırmağın özelliklerini bulmak olası.

sokağını biliyor musunuz? – André sizinle mi? – Ona mutlaka... – Kesinlikle inanmıştım sizin... – İtalyanca sütun başlığı nasıl denir? – Temmuz ışığı. – Yoruldun mu?

Kilise tarafında:

FACTUM EST DILUVIUM QUADRAGINT
“Kırk gün tufan oldu yeryüzünde... Ve tüm canlılar öldü...”

Bulutlardan yağmurun öfkesi yağıyor. Geminin kahverengi lekesi, mavi yağmurun içinde zor seçiliyor ama küçük gümüş tepe penceresi, bir gece kandili gibi parlıyor. Sulara gömülmüş erkekler, mücevherleriyle kadınlar, bir çocuk, bir hecindevesi, bir boğa, bir kula at...

“O zaman Nuh güvercini saldı...”

Artık yağmur yağmıyor. Sular çalkantılı. Kanatları havaya dikili bir karga, pençeleri pembe ete saplı, boğulmuş ve iç organları saçılmış bir domuz yavrusunun butunu gagalıyor. Açık büyük pencerede Nuh, göğsünü şişiren ve havalanmadan önce kanatlarının ucunu sallayan güvercini iki eliyle kaldırıyor.

“Güvercin akşamüstü ona geri döndü ve bu kez gagasında bir zeytin dalı vardı...”

Nasıl da karşılıyor onu!

“Yayımlı bulutlara yerleştirdim; yeryüzüyle aramdaki antlaşmanın işareti olsun diye... Ve sular tufana dönme-
yecek bundan sonra...”

Kırmızı, toprak rengi, sarı ve yeşil gökkuşağının tepe-
sinden geçen aydınlık bir gökyüzü parçası. Geminin
atısında bir betavuğu, bir saksağan, bir bıldırcın ve
eşinin yanına gitmek isteyen bir güvercin, oynaşıyorlar.
Nuh, üstünde mavili bir gömlek, soluk yeşil bir atkı,
ayaklarında gri çoraplar, siyah arıklar, gerinen ve di-
şisinin yanına giden aslanın çıkmasına yardım ediyor.
Karısının giydiği beyaz entarinin kıvrımları arasından
kırmızı, arkalıksız terlikleri görölüyor. Sam, altın kenar-
lıklı açık mor entarisinin üstüne kopalı mavi bir har-
maniye ve yeşil çoraplar giymiş; Ham, altın kenarlıklı,
altın dörtgenlerle bezeli açık mavi gömleğinin üstüne
yeşil bir harmaniye bağlamış, çorapları erguvan rengi;
Yafet’in altın kenarlıklı yeşil gömleği üstünde açık mor
bir harmaniyesi ve külrengi çorapları var. Karısı, omzu-
nu okşuyor. Dalgalar yüzünden hâlâ eğri büğrü duran
ıslak toprağın üstünde ölü bir ağaç.

Ve koşmaya başlayan iki tavşan, geyik ve dişisi, ayı ve
dişi ayı, iki tilki ve iki leopar.

“Nuh, Yehova için bir sunak inşa etti; tüm temiz hay-
vanlardan, tüm temiz kuşlardan aldı ve sunağın üstün-
de sunular yaktı”;

sunak, Habil ve Kain’inkine benziyor; yalnızca fırın si-
lindir biçiminde ve başlıklı sütunların süslediği küçük
bir apsit’le korunmuş.

Tıpkı, ince çizgili taraktonozu çevreleyen ve keskin akantus yapraklarıyla
pervazlanmış beyaz mermer sarağını mozayiğe taşıran küçük apsit gibi.

Altından geçeceğimiz tüm bu kemerler.

Aslan.

Sulardan, sığ adalardan doğan çalılıklar.

Gemileri yapanlar kurtulmuş.

Sular.

XIX. yüzyıl restorasyonları, kırmızı çizgiler içine alınmış.

– *Burada Tufan'ı görüyorsunuz.* – *Kilisesi nerede biliyor musunuz?* –

Meydandan gelen ışık, kilisenin içine giden basamaklar. Ana kapının iki yanından, merdivenlerin en küçük ikisiyle galerilere çıkılıyor. Basamaklardan önce, tepelerinde melekler taşıyan iki çift ince, beyaz, mermer sütun. Yapının değişik görünümlerini ve bir iki mozayigi gösteren, korkunç renklerde posta kartlarıyla kaplı bir masa. İskemlesine oturmuş satıcı.

Kapıda, yazın, kalabalık mevsimde, iki köşeli şapkasıyla kilise bekçisi, uzun bastonuyla, kadınların şallarını, fazla çıplak omuzlarına doğru kaldırıyor.

Üstünde, duvar girintisi içinde ince, mavi bir Bakire Meryem, iki yanda havariler: bazilika'nın XII. yüzyıl başından kalma, en eski mozaiklerinden bunlar.

Üstünde, taraktonozun içinde, Tiziano'nun bir çizimine göre yapılmış esrik bir San Marco, başını zorlukla kaldırmış, kolları açık, bedeni S biçiminde.

Üstünde, tavanda, camlı ve kocaman bir dörtgen delik; delikten, büyük tribün'deki Tintoretto kopyası Son Yargı'nın göksel cenneti görünüyor.

Az önce Rose'a rastladık. – *Girişte bir güvercin.* – *Çok sevindim.* –

İşte şimdi de Babil kemeri.

Kilise tarafında:

NOE EXERCERE TERRAM ET PLANTAVIT

“Nuh, çiftçi oldu ve bir bağ dikti önce.”

Nuh, giyimli, saçları beyazlaşmış, bir salkımı sıkıyor.

“Şarap içti, sarhoş oldu, çadırının içinde çırlıçıplak soyundu. Ham, Kenân'ın atası, babasının çıplaklığını gördü ve dışarıdaki kardeşlerine haber verdi.”

Nuh, çıplak, dört ayaklı altın yatağında, örtülere sarılmış yatıyor; sol kolunu başının arkasına kaldırmış, sağ dirseği, üstünden attığı ince çarşafın arkasından seçiliyor; bir çadırda değil kiremit çatılı bir evde, sütunlu bir odada yatıyor; sütunların taşıdığı, birbirine dik iki çubuğa halkalarla perdeler asılı; perdelerden biri bağlı, öbürünü Ham gizlice kaldırmış, örtüleri açıyor, sonra da iki kardeşine alaycı bir tavırla işaret ediyor. Yafet, elini yüreğinin üstüne götürüyor. Sam parmağıyla dudaklarını gösteriyor.

“Ve Sam'la Yafet harmaniyeyi aldılar, ikisi birden omuzlarına yerleştirdiler ve geri geri yürüyerek babalarının çıplaklığını örttüler.”

Nuh, uykusunda dönmüş; cennetteki asmanın altında uyuyan Âdem'le aynı biçimde yatıyor şimdi.

“Nuh sarhoşluğundan ayılınca, en küçük oğlunun kendisi için söylediklerini öğrendi ve şöyle dedi:

Lanetli olsun Kenân! Kullar kulu olsun kardeşlerine!”

Nuh, çember bezekli sütunların süslediği tören salonunda, altın tahtında oturuyor; kutsayan lanetleyen Tanrı'nın el hareketini o yapıyor şimdi.

“Nuh'un tüm yaşam süresi, dokuz yüz elli yıl oldu; sonra da öldü.”

Nuh'un şeritlerle sarılı cesedi, torunlarından iki gencin sırtında. Kayalık bir yamaçta bir mezarın karanlık ağzı, parmaklığı düşmeye hazır. Sam ve Yafet'i tanıyoruz hemen, ama Ham ortada yok artık; ya da kardeşlerinin arkasına saklanmış ve saçlarının açık renk çizgileri görünüyor yalnızca, bir de tek gözü, aile kalabalığının arasında.

Girintinin üstündeki taraktonozun çevresini dolanan, narlar ve bereket boynuzlarıyla pervazlanmış saraktan iki hurma dalı çıkıyor. İki yanda, yassılmış çifte başlıklı sütun çiftleri: başlıkların akantus yapraklarıyla çevrelenmiş küçük kıvrımlarının tepesinde, çok yassı ters piramitler.

Mısırlıların, Habeşlerin atası, sonradan Siyahların da atası sayılan Ham, sarı saçlı betimlenmiş; her şey beyaz ırkın içinde dönüyor burada ve Venedikliler için Kuzey'in insanları, Germenler, istilacılar, lanetliler arasında olmalı. Yafet'in oğullarından başlayarak adalara yerleşiliyor.

Şu tırnakları mercan rengi kadını gördün mü, buzlu mercan, incimsi mercan, ice pearl mercan! – Do you really like that, dear? Well... – Alçak sesle konuş, kilisedeyiz. –

Meydan tarafında:

ET DIXERUNT VENITE FACIAMUS NOBIS
 “Dediler: Gelin! Bir kent ve tepesi göklere erişecek bir kule kuralım!... Ve Yehova gökten yere indi, insanların kurduğu kenti ve kuleyi görmek için. Ve Yehova dedi: İşte hepsi tek bir kavim olmuş, tek dil konuşuyorlar; yapmaya başladıkları şey de bu! Niyet edip gerçekleştiremeyecekleri hiçbir şey yok artık.”

Taştan, belki de mermerden yapılmış uçsuz bucaksız kentin surları; yüksek çatılar, katlar, mazgallardan ta-

şan taraçalar, iner çıkar parmaklıklı kapı. Dışarıda kule, tuğladan yapılma, işçilerle uğuldayan bir iskeleyle sarılmış. Göğün balkonunda tedirgin Tanrı, meleklerinden üçüyle konuşuyor.

“Gelin! Aşağıya inelim! Ve orada, karıştıralım dillerini ki bir daha anlaşılmazlar birbirleriyle. Yehova, oradan dünyanın tüm yüzüne dağıttı onları ve kenti inşa etmeyi bıraktılar.”

İşte kent yok artık! Surlar, çatılar, teraslar, her şey ortadan kaybolmuş. İskeleler de yok. Yalnızca yıkılmaya yüz tutmuş kulenin çıplak duvarı kalmış. Tanrı, on beş meleklik bir orduyla çevrili, savaş düzeninde inmiş aşağıya. İnsanlar dört yöne dağılıyorlar. Gruplardan birinin başkanı Sam’a, birininki Yafet’e, son ikisi Ham’a benziyor.

Kuleyle Campanile arasındaki benzerlik.

Konstantinopolis’in yağmalanmasından sonra: “Yapmaya başladıkları şey de bu! Niyet edip gerçekleştiremeyecekleri...”

Dört dağılma grubu, cennetteki dört ırmağın karşılığını oluşturuyor. Gihon ırmağı, tüm Kuş diyarını, Mısır’ı kuşatır (Vulgata, “terra Aethiopiae” diyor); Kuş, Ham’ın oğullarından biridir. Dicle Aşur’un doğusundan akar; Aşur, Sam’ın oğullarından biridir. Fırat, Medlerden adalara yayılmış Doda-nimoğullarına uzanan Yafet soyunun topraklarını sular. Pişon’un kuşattığı altın diyarı Havila’ya gelince, onun adını da Ham’ın oğulları arasında buluyoruz.

Resmin yönlendirilişine göre Sam’ın oğullarının güneydoğuya, Yafet’inkilerin kuzeybatıya, Ham’inkilerinse güneybatı ve kuzeydoğuya gittikleri görülüyor. Bu sonuncu grup, kuzeyden geliyor, Yafet’in soyunu kuzeyden sarıyor; antik evrenbilimin Hyperborealılarıyla ya da daha sonra Yunanlı ve Latinlere karşı savaşan barbar Germenlerle özdeşleştirebiliriz onu. Deniz-

kulağındaki ilk yerleşmelerin, istilalara karşı sığınak niteliği taşıdığı biliniyor; Kutsal Kitap soyağaçlarındaki karışıklık ve kesişmelerin ayrıntılarına girmeden de biliyoruz bunu.

Barbar kavimlerin tecimi üstündeki denetimi, gettosu, anakara krallıklarıyla kurduğu bağlantılarla Babil'den dağılan grupların bir toplanma noktası sanki Venedik. Ne büyük gurur, ne büyük cüret kaynağı bu Venedik için: dillerin gelip birbirini bulduğu, içinde değişik kavimlerin birbiriyle anlaştığı bazilika'sı ve çan kulesiyle Pentikost'un kenti olmak ne büyük onur.

XIII. yüzyılın en başlarına tarihlenen, Dördüncü Haçlı Seferi'nden hemen sonra yapılmış mozaikler bunlar; biçemlerini Roma'da San Paolo Fuóri le Mura Kilisesi apsit'inde buluyoruz: 1217 tarihli bir belgeye göre bu kilisenin mozaiklerini de Venedikli sanatçılar yapmış.

Şu dudakları pembe gül rengi kadını gördün mü? – Ca' Foscari neresi biliyor musunuz? – Ben Ravenna'ya gidiyorum. – Ya dünkü konseri nasıl buldunuz? – Sanıyordum ki birbirinizi...

Metin nasıl kubbe kubbe oyulabilir?

Bir öykü bölümünden öbürüne, bir mimari ayrıntıdan ötekine geçen bir metin tabakası nasıl oluşturulabilir?

İşte İbrahim kubbesi; bezemesini 1230 dolaylarına tarihlendirebiliriz, çünkü aynı yapıım tarzını içeride, Hazine kapısının geçirdiği bir yangından sonra yapılmış mozayiğinde de buluyoruz:

DIXIT DOMINUS AD ABRAM EGREDE DE
“Tanrı Abram’a dedi: Ülkeni, soyunu ve baba evini bırak, sana göstereceğim ülkeye git...”

Yıldızlı bir gök parçası, Tanrı'nın eli, Abram dinliyor; işte şimdi de iki eşeğe denkler yükleyen hizmetçileri arasında; işte koşumlanmış atının üstünde, Saray'ı da kaldırıp kendi atına bindiriyorlar. Lût önde, çoktan

hazır, sopalarla silahlı iki genç adam yürüyüşün başını çekiyor.

“Abram, akrabasının tutsak edildiğini öğrenince, evinde doğmuş üç yüz on sekiz adamını seferber etti ve Dan’a kadar kovaladı.”

Mızraklı askerler; uzakta büyük çadır ve gergileri.

“Salem kralı Melkisedek ekmek ve şarap getirdi; Yüce Tanrı’nın rahibiydi. Ve şu kutsama sözlerini söyledi...”

Miğferli ordu, bir tepenin kıvrımında gözden kayboluyor. Zırhlı bir asker, Abram’ın hamuduna çingiraklar asılı atını tutuyor. Melkisedek’in küçük başlığı. Sunağın saçaklı örtüsü.

“Sodom kralı, Abram’a dedi: Canları bana ver, malları kendine al. Ve Abram, Sodom kralına dedi:... Senin olan hiçbir şeyi almayacağım ve sen ‘Abram’ı zengin ettim’ diyemeyeceksin. Kendime hiçbir şey istemem: hizmetçilerimin yedikleri ve benimle birlikte gelen adamların, Eşkol, Aner ve Mamre’nin payları dışında; onlar paylarını alacaklar.”

Ellerinde mızraklarıyla koşulları tartışan iki kral. Arkada Abram’ın konuğu ve yandaşı üç Amurrulu –demek ki Ham soyundan– kardeş, önlerine açılan hazineden bol bol alıyorlar kendilerine: vazolar, mücevher dolu kupalar.

San Marco’nun Hazine’si.

Tek bir söz çemberi, ama üç satır kalınlığında ve dört “Dixit Dominus” ideogramıyla tartımlandırılmış; yıldızlı bir gök parçası, kutsayan el.

– *Bulutlar.* – *Ne! Ayin kitapları sergisini hâlâ gidip görmediniz mı! – Bellissima! – Buradan lütfen,*

“Dixit Dominus”:

SUSCIPE CAELUM ET NUMERA STELLAS

“Gözlerini göğe kaldır ve yıldızları say, yapabiliyorsan... İşte bunca olacak soyun.”

Abram ayakta, sırtında cep yeri yarık, uzun bir harmaniye.

“Hizmetçimin yanına git. Belki ondan çocuklarım olur.” İki kanatlı, açık kapı; elini tuttuğu, gencecik, çekingen Hacar’la içeri girmek için Abram’ın araladığı perde; Saray, genç kızı itiyor olmalı.

Kapı açılıyor. Abram gülümsüyor. Hacar ayağa kalkmış, karnını tutuyor, şimdiden gebe hissediyor kendini, Saray’a küçümseyerek bakıyor.

“Yehova’nın meleği ona dedi: Hanımının yanına dön.”

Çorak toprağın kıvrımları, pınarın suyu.

“Hacar, Abram’a bir oğul doğurdu ve Abram, Hacar’ın doğurduğu çocuğa İsmail adını verdi.”

Hacar, tıpkı Habil’in doğumunda Havva’nın durduğu gibi duruyor, ancak odada üç sütun var ve kirişin kırıklığı, mekânı birbirine dik iki yarım oda gibi yorumlamak gerektiğini gösteriyor. Abram’ın gülümsemesi, Saray’ın biraz mesafeli duygulanması. Bebeği yıkayan ve yüzü bir duvar çatlağında kaybolmuş hizmetçi.

“Artık sana Abram denmeyecek; adın İbrahim olacak, çünkü birçok kavmin babası kıldım seni.”

“Dixit Dominus” ideogramı.

“Tüm erkekleriniz sünnet olacak. Erkeklik organının ucundaki deriyi kesip sünnet olacaksınız... Sekiz günlük olduğunda tüm erkekleriniz sünnet olacak.”

Tören salonu, sütunlar, süslü giriş. İsmail on üç yaşında, tahta oturmuş. Çevresi hizmetçilerle çevrili Hacı, İsmail'in omzunu ve elini tutuyor. İbrahim, sünnet etmek için entarisini kaldırıyor.

Kanı akıtmak için bir leğen.

İbrahim, aynı tahtın önünde, bu kez daha büyük bir kan leğeniyle. Bir elinde hâlâ çakmaktaşı bıçağı, öbür elinde bir grup insana, parayla satın aldığı kölelere uzattığı bir kese var.

Yeryüzünün tozu, göğün yıldızları.

Kapının içinden seçilen aydınlık kalabalığın tozu.

O zamanların Akdeniz'inde, Venedik'in tecim ilişkilerinde çok Arap var; Hacı'nın soyu bu besbelli.

Bingilerde dört büyük peygamber.

Bu kubbeye –ve Yaratılış kubbesiyle bakışumlu biçimde eteklerinden aşağı inenlerle– ilk çevrim tamamlanıyor, belirli bir tasarım bütünleniyor; buradaki peygamberler, sahindaki aynı tarihli çevrimlerde yeniden ele alınıyor; koro'nun üstündeki kubbenin daha eski tarihli olanları da burada baştan betimleniyor.

bu taraftan! – Az önce... – nerede biliyor musunuz? – Az önce rastladık. – Eylül göğü. – Su tatlı mıydı? – Yağmur mu yağıyor? – Şu şampanya rengi saçı gördün mü? – Meravigliosa!

Ancak kuzey kanadının bezemesinde, ana izleği Mısır olacak yeni bir gelişme başlıyor.

İşte Yusuf'un üç kubbesi; ilkini 1240 dolaylarına tarihlemek olası, çünkü aynı yapıım tarzını içeride, külleri Venedik'e 1220 ve 1240 yıllarında getirilen Şehit Aziz Paulus ve Keşiş Aziz Paulus'un betimlerinde de buluyoruz.

HIC VIDIT JOSEPH SOMNIUM MANIPUL

“Ve Yusuf bir düş gördü... tarlaların ortasında demetler bağlıyorduk... Bir düş daha gördüm: sanki güneş, ay ve on bir yıldız...”

Yusuf, altın rengi tarlada, örtülere sarınmış.

“Kardeşlerine anlattı.”

On bir kardeş ve dört koyun. Yusuf’un giysisinin uzun yenleri, kardeşlerinin kısa yenleri.

“Babası onu azarladı ve şöyle dedi: Ne biçim düş bu gördüğün!”

Kardeşlerin dolakları, Yusuf’un, babasınıninkilere benzer ince sandalları.

“Adamın biri kırlarda dolaşırken rastladı ona ve sordu: Ne arıyorsun! O da yanıtladı: Kardeşlerimi arıyorum.”

Asasına asılı sepeti.

“İşte düşler gören adam geliyor! Gelin şimdi öldürelim onu!”

En büyükleri Ruben, bıyığından tanınıyor.

Yalnızca on kardeş; Benyamin, Yakub’un yanında kalmış.

“Sarnıca atıldılar onu... Sonra da oturup yemek yediler. Ve gözlerini kaldırıp gördüler; işte bir kervan geliyordu karşıdan.”

Yusuf çıplak. Manzaranın eğrisi, kıvrımları, tepesi kayalık dağ, bir duvar çatlağıyla kafaları ikiye bölünmüş iki hecindevesinin uzun boyunları; mızraklı tüccarlar, çizgili ve saçaklı sofra örtüsü, büyük yuvarlak tepsi, ekmekler, balık. Yalnızca dokuz kardeş, çünkü Ruben, Yusuf’u kurtarabilmek için katılmamış onlara.

“Yusuf’u sarnıçtan çıkardılar.”

Mozayığın duvardan ayrılmasını önlemek için konmuş kenetler.

“Ve Yusuf’u yirmi gümüşe İsmailîlere sattılar.”

Uzun yenli entarisi yok artık, yalnızca basit bir peşte-mal. Tüccarların çıplak gövdeleri, koyu ten renkleri.

“Ve onlar, Yusuf’u Mısır’a götürdüler.”

Yusuf, değerli bir mal gibi, bir hecindevesine bindirilmiş, hayvanın dizginleri elinde.

“Ruben, sarnıca döndü; ve işte Yusuf orada yoktu!”

Bir yakınma dansı.

“Şu sözcüklerle: İşte bunları bulduk! Bak... Ve babası ağladı ona.”

Yapılar ve taht. Yakub, iki elini havaya kaldırmış. Karısı –Rahel’den sonraki– silinmiş. İki habercinin ellerinde, üstünde uzun teke kanı lekeleri seçilen uzun yenli entari.

HIC VIDIT JOSEPH SOMNIUM MANIPUL

“İsrail, Yusuf’u çocuklarının hepsinden çok seviyordu, çünkü yaşlılığının çocuğuydu ve uzun yenli bir entari diktirdi ona.”

Kubbenin altını, gece göğünün titreşimi oluyor burada.

“Kardeşleri, babalarının onu hepsinden çok sevdiğini gördüler ve ona düşman oldular.

Kubbenin altını, hasat yeri oluyor.

“Şimdi ben, annen, ve kardeşlerin, toprağa secde mi edeceğiz senin önünde?”

Kubbenin altını, duvar örtüleri oluyor.

“Uzaktan gördüler onu ve daha yakınlarına gelmeden fesadı kurdular...

Kubbenin altını, uzaklar oluyor.

“Ama Ruben, duydu ve ellerinden kurtardı onu.”

Kubbenin altını, kırların korkutucu kıpırtısı oluyor.

“Gilead’dan gelen İsmailîlerdi bunlar. Develeri Mısır’a götürdükleri kitre, balsam ve laden yüklüydü.”

Kubbenin altını, pul pul kaya oluyor.

“Boştu, içinde su yoktu.” (Yusuf sarnıçta suyun yerini alıyor.)

Kubbenin altını, büyüleyici bir altın sikkeler parıltısı oluyor.

“Yusuf’un entarisini aldılar...”

Kubbenin altını, Mısır’ın masalsı ışıltısı oluyor.

“Ve bir teke boğazlayıp, entariyi kana buladılar...”

Kubbenin altını, çölün kumları oluyor.

“Çocuk yok artık! Ya ben, nerelere giderim şimdi?”

Kubbenin altını, gözyaşları oluyor.

“Uzun yenli entariyi gönderdiler, ulaklarla babalarına yolladılar.”

Kubbenin altını, bir yırtıcı hayvan postu, sarayın çevresinde yırtıcı hayvanların kıpırtısı oluyor.

– Sence hangi ülkeden geliyor bunlar? – Ne! Accademia’yı görmeye gitmediniz mi hâlâ? – San Giorgio dei Greci nerede biliyor musunuz? – Ben Ferrara’ya gidiyorum. – Sevgili dostum, bu yılki bienal...

Bunu izleyen kubbeler, cephenin en sol ucunda kalan ana kapının, 1275’te tamamlandığı kesin olan girintisiyle aynı biçimde.

Ortada kemerler ve sütunlar. Açık ve koyu yeşil taşlardan oluşan bir döşeme kaplaması, çevreyi dolanıyor.

HIC ISMAELITAE VENDUNT JOSEPH PU

“Fıravun’un görevlilerinden muhafız komutanı Potifar, bir Mısırlı, onu oraya götüren İsmailîlerden satın aldı.”

Birinci tüccarın sarığı, muhafızların kalkan ve miğferleri.

“Onu kâhyası olarak görevlendirdi ve nesi var nesi yok emanet etti.”

Anahtarları alan Yusuf, henüz çok genç.

Taraçalı bir köşkün kakma bezekli kapılarını açan Potifar’ın karısı, göğsünün altında kemer oluşturan harma-

niyesiyle gözkaşırtıcı, güzel memesini ortaya sermiş ve çözülmüş saçlarını altın bir çemberle tutturmuş.

“Efendisinin karısı Yusuf’a göz koydu: Benimle yat! dedi ona.”

Sütunlu bir revakta yalnızlar; Yusuf’un çok şık bir mavi harmaniyesi var şimdi.

“Ama giysiyi ellerinde bırakıp kaçtı ve dışarı çıktı.”

Şatafatlı, boş ev: altlık, çember ve başlıkları altın, kül-rengi mermer sütunlar, tараçada küçük mazgallar, üst kat, bir kemerin altındaki pencere, mavi çatı, cihannüma, açık mor taştan duvar kaplamaları, lâl rengi boyanmış kapılar. Mavi giysinin altından seçilen yuvarlak meme. Yusuf’un bedenine yapışan, kırmızı ve altın işli, yeşil pantolonu.

“Giysisini ellerinde bırakıp dışarı kaçtığını görünce evin adamlarını çağırdı ve onlara şöyle dedi:...”

Altın ve kırmızı çizgili, mavimsi beyaz çatkılarıyla hizmetçi kadınlar; çorapları sandallarının üstüne kıvrılmış, çıplak bacaklı bir uşak; yalnızca bir gözü görünen, pembe kiremitlerle örtülü revak.

“Efendisi Yusuf’u yakalattı ve zindana attırdı.”

Yusuf’u tutan muhafızın antik tarzda zırhı.

“Firavun, iki saray görevlisine, başsâki ve başekmekçiye öfkelenildi ve onları muhafız komutanının evinde zindana attırdı.”

Firavun’un sarayı, kuleleri, kubbeleri.

“Ve bir gece ikisi birden düş gördü.”

Örtülere sarınmış uyuyorlar; yeşil örtüyle yatan sâki, gözleri kapalı, dalları üzüm salkımlarıyla yüklü, üç çubuklu bir bağ kütüğü görüyor ve salkımların en olgununu Firavun’un kupasına sıkıyor; pembe örtüye sarılı

ekmekçi başı, gözleri kapalı, üç sepet görüyor başının üstünde, sepetlerde Firavun'un her zaman yediği hamur işleri var ve bir mavi kuş, bir kara kuş, bir akbaba, sepettekileri yiyorlar.

“Yusuf ona dedi: Bunların anlamı şudur...”

Hapishanenin duvarı ve açılacak kapı.

HIC ISMAELITAE VENDUNT JOSEPH PU

“Mısır...”

Kubbenin altını, bir pazaryeri çalkantısı oluyor burada.

“Yusuf’un endamı güzeldi ve güzel bir yüzü vardı.”

Kubbenin altını, Nil’in şavkması oluyor.

“Ve o gün Yusuf, hizmet etmek için eve geldi ve hizmetçilerin hiçbiri evde değildi.”

Kubbenin altını, ikinci güneşinde savrulan parıltılı tozlar oluyor.

“Yusuf’la hergün konuşuyordu ama...”

Kubbenin altını, öğlen uykusu saatinde sulanan bahçenin uyuşukluğu oluyor.

“Şuna bakın! Bizimle eğlenmek için bu İbranîyi getirdi bize! Benimle yatmak için yaklaştı, ama ben yüksek sesle bağırdım ve sesimi yükseltip bağırdığımı duyunca giysisini yanımda bırakıp kaçtı ve dışarı çıktı.”

Kubbenin altını, kadının çılgınlığının içinde boğulduğu hışırtılı sessizlik oluyor.

“Orada kralın mahpusları tutuluyordu.”

Kubbenin altını, silah şakırtısı, savat, oymalı kalkan, pul pul, yaprak yaparak maden oluyor.

“Muhafızların komutanı, hizmet etsin diye Yusuf’u onlara verdi.”

Kubbenin altını, kralın evinin şatafatı oluyor.

“Bir düş gördüm dedi...” (bir düşten ötekine).

Kubbenin altını, uyuyanların soluk alışı ve düşlerin anlatımı oluyor.

“Ben de düş gördüm...

Kubbenin altını, kurtuluş umudu ve kayranın şavkması oluyor.

HIC JOSEPH INTERPRETAT

Kubbenin kenarı.

Dört bingi:

HIC PHARAO RESTITUIT PINCERNAM IN

“Başsâkiyi yeniden sâkilerinin başına getirdi, o da kupa'yı Firavun'un eline verdi.”

Gotik gülpencere, burma sütunlar.

“Ekmekçibaşına gelince, Yusuf'un yorumladığı gibi astı onu.”

Bir çarmının üstünde, kolları çubuğun arkasına sarkmış, kuş gagalarıyla kevgire dönmüş...

“Vaki oldu ki Firavun bir düş gördü: güzel görünümlü ve semiz yedi inek...”

Köşeleri işlemeli yastık.

“Ve çirkin görünümlü, cılız inekler, yedi semiz ve güzel görünümlü ineği yediler.”

Sazlar. Nil'in dikey şeritleri ve gelip orada oynaşan yata-kırışıklar.

HIC PHARAO...

“Üç gün içinde...”

Şatafat.

“Ve üçüncü günde, ki Firavun'un doğum günüydü...”

Çürümüş leş.

“Nil'in kıyısında duruyormuşum gibi geldi bana...”

Bir düşten ötekine.

“Bunca çirkinine hiç raslamadım tüm Mısır ülkesinde.”
Düşlerin araladığı kapı.

HIC JOSEPH INTERPRETAT

Kemerin altında, sahnın duvarında:

HIC VIDIT PHARAO SOMNIUM SEPTEM

“İkinci bir düş: bir saptan çıkan yedi dolgun ve güzel başak. Gel gör ki yedi cılız başak...”

Üstüne uzandığı beyaz çarşaf.

“Firavun, Mısır’ın tüm kâhinlerini, tüm bilge kişilerini çağırttı ve onlara düşünü anlattı.”

Muhafızların miğferleri üstündeki tüyler. Kralın harmaniyesinin sedef kakma süs iğnesi. Üç bilgenin şaşkınlığı.

“Ve başsâki, Firavun’a dedi: genç bir İbranî vardı. Düşlerimizi ona anlattık...”

Kral aynı tahtın üstünde, ama bu kez yakınları arasında, harmaniyesini bağlamış, asasını bir kenara bırakmış, umut içinde.

HIC VIDIT PHARAO SOMNIUM...

“Doğu yeliyle yanmış...”

Düşlerin çavlanı.

“Sabah olduğunda, kafası karışmış...”

Mırıldanmalar.

“Firavun, akıllı ve bilge bir adam bulmuştu artık ve onu tüm Mısır diyarının üstüne getirdi...”

Kayra rüzgârı ve feleğin çarkı.

– Çok sevindim... – Sis. – Bir güvercin. – Harika! – Şeyler...

Ve işte Yusuf'un öyküsünün sonu.

Merkezde, birbirine geçmiş bitkilerden bir çark.

HIC JOSEPH REDACTAS SEGETES IN MA

“Denizin kumları kadar buğday yığdı Yusuf.”

Üç büyük piramit, tepe pencereci ambarlara dönüşmüş; arkada, basamaklı iki piramit.

“Yusuf’un iki oğlu oldu; onları Asenat doğurdu ona... İkincisine gelince, adını Efraim koydu.”

İnce oluklu taraktonozuyla apsit. Üstünde şarap şişesiyle alçak masa.

“Ve halk, yalvara yakara ekmek istedi Firavun’dan, ama Firavun tüm Mısırlılara dedi: Yusuf’a gidin.”

Yusuf, ayaklarının altında bir halı, çember sakallı, bıyıklı, muhafızlarının arasında; sivri uçlu miğferler, boyun zırhları, büyük, kabarık kalkanlar.

“Ve Yusuf tüm buğday ambarlarını açtı ve Mısırlılara buğday sattı.”

Üç büyük piramit, basamaklı iki piramit. Yusuf’un tahtının arkasında iki iri yarı, kalkanlı asker. Biri, açtığı çuvalı dişleriyle açık tutarken öbürü, çuvala boşaltacağı dolu ölççeği zorlukla kaldırıyor.

“Mısır’da satılık buğday var. Gidin ve oranın buğdayından alın bize.”

Yusuf’un sarayının köşesindeki akantus yaprağı.

Oğulların yol pabuçları.

“Yusuf, kardeşlerini görür görmez tanıdı, ama... çok katı sözlerle konuştu onlara... Ve onları üç gün hapsetti.”

Kardeşlerden biri, üzüntüyle kollarını kavuşturmuş.

“Birbirlerine dediler: Gerçekten kardeşimize yaptıklarımızın cezasını çekiyoruz biz... Yusuf onlardan uzaklaştı ve ağladı.”

Yusuf’un içinde gözyaşlarını sildiği yapı, kardeşlerin ufak tefek çevirmenle birlikte durduğu avludan bir perdeyle ayrılmış.

“Aralarından Şimeon’u aldı, gözleri önünde bağlattı.”

Yusuf’un köşkü üstünde çeşitlemeler: hep aynı ama her seferinde biraz değişik, olduğu gibi çizilmesi olanaksız, bir dizi yaklaşık görünümünün verilmesi gereken bir mimari: burma sütunlar, düz oluklu sütunlar, yeniden burma sütunlar, taraktonoz.

HIC JOSEPH REDACTAS SEGETES IN MA

“İnce ketenden giysiler giydirdi ona ve altın gerdanlığı boynuna geçirdi.” (Burada metin Vulgata’nınkinden uzaklaşıyor, MANIPULOS –demetler– sözcüğünü yeniden kullanıyor ve bu sahneyi, ilk düşün gerçekleşmesi biçimine sokuyor: HIC VIDIT JOSEPH SOMNIUM MANIPULORUM...)

Kubbenin altını, buğday tanelerinin bolluğu oluyor burada.

“Asenat, On rahibi Poti-fera’nın kızı.”

Kubbenin altını, şatafatlı düğün ve doğum şenlikleri oluyor.

“Yusuf, büyüğe Manasse adını verdi; çünkü dedi, Tanrı tüm acımı ve tüm baba soyumu unutturdu bana.”

Kubbenin altını, kuraklık ve sıcakta bir kalabalık çalkantısı oluyor.

“İkinciye de Efraim adını verdi; çünkü dedi, Tanrı, düşkünlüğümün diyarında beni semereli kıldı.”

Kubbenin altını, ekmek için verilen söz oluyor.

“Çünkü tüm yeryüzünde kıtlık artıyordu.”

Kubbenin altını, yanmış toprak oluyor.

“Yusuf, onlarla ilgili gördüğü düşleri anımsadı ve onlara dedi: siz çaşıtsınız!” Kubbenin altını, yürünen, yeniden yürünecek o gözalıcı, kuru, beyhude yolun anımsanması ve tasarımı oluyor.

“Yusuf’un onları dinlediğini bilmiyorlardı, çünkü aralarında çevirmen vardı.”

Kubbenin altını, kırların, eskilerde kalmış manzaraların, Yusuf’un buğday tohumu ve yıldız dolu düşlerinin, bir zamanlar yürüdüğü kuru, gözalıcı yolun anımsanması oluyor.

“Buğdayı eşeklerine yüklediler ve gittiler. Ama biri, gece kamp kurdukları yerde çuvalını açınca...”

Kubbenin altını, buğday saplantısı, altın karışısında duyulan korku, tüm göğü kaplayan yıldırım oluyor.

EGYPTUS

Sahın duvarında, geri dönen kardeşlerle Benyamin.

İşte Musa kubbesi:

HIC FILIA PHARAONIS JUBET TOLLI
“Ve Firavun’un kızı... sepeti gördü... ve onu almak için hizmetçisini gönderdi.”

Nehir ve nehrin dağlar, çöller arasından aştığı yol.

Nil, cennetin Gihon ırmağı; kaynağında, sırtı dönük ırmak cini; Musa’nın kasaya, sandığa ya da tabuta benzeyen sepeti; Firavun’un mermer levhalarla kaplı sarayı: öne çıkan iki yapı bölümü, tıpkı San Marco’daki gibi küçük toparla süslü mermer bir korkuluğun çevirdiği büyük bir balkon taraça; bir doj gibi giyinmiş Firavun; büyüme başlayan, dinleyen küçük Musa.

“Bir İbranîye vuran bir Mısırlı gördü... Mısırlıyı öldürdü ve kumun içine sakladı.”

Sarayın duvarları dibinde, ‘kübik’ kayalar arasında, çölün yarıları altında Mısırlının dövdüğü yaşlı, sakallı İbranî; harmaniye, entari, pantolon giymiş Musa, kayaların bitimindeki otlar üstünde saldırganı saçlarından yakalarken, sopa vuruşlarıyla öldürürken ve vadiyi bitiren duvarın ardında yarı kaybolmuş durumda.

“Ertesi gün yine geldi ve işte iki İbranî kavgaya tu-
tuşmuştu... Saldırgan: Mısırlıyı öldürdüğün gibi beni
de öldürmeyi mi tasarlıyorsun? Musa korktu ve kaçtı...
Midyan diyarına gitti.”

Çölün yarıları dibinde Firavun sarayının yolunu gösteren
zarif baston; Musa uzun bir yola vurup uzaklaşıyor on-
dan ve ön tarafta, başında bir hale, dört gözlü bir kuyu-
nun yanında oturmuş buluyoruz onu.

“Ve Midyan rahibinin yedi kızı vardı. Geldiler oraya...
babalarının koyunlarına su vermek istiyorlardı.”

Hayvanların su içtiği uzun yalaklar, kuyu bileziğinin
ıslak parıltısı, kız kardeşlerin ikisi arasında kuyudan su
çeken çoban, kayaların dibinde kum evlekleri içinde
tek tük dayanıklı bitkiler.

“Çobanlar gelip onları kovdu. O zaman Musa ayağa
kalktı, onları savundu ve koyunlarını suladı.”

İyice bükülmüş çoban değnekleri. Koyunların üstünde
çizgiler.

“Ve Musa, o adamın yanında yaşamaya başladı.”

Tsippora ve kız kardeşlerinden biri, Yetro’nun kararını
bekliyorlar. Ortasındaki sütunuyla Venedik işi küçük
pencere.

“Tanrı’nın dağı Horeb’e geldi. Orada Yehova’nın meleği, bir çalının ortasından fışkıran ateş alevi biçiminde göründü ona...”

Musa sandallarını çıkarıyor. Bambaşka bir çöl, dikenli bitkileriyle yuvarlak kum tepeleri. Bambaşka bir yola çıkış.

HIC FILIA PHARAONIS JUBET TOLLI

“Yıkanmak için Nehir’e indi... sazlıklar arasında...”

Su.

Musa: sulardan çıkarılmış.

Sulardan çıkmış Venedik.

İçinde Aziz Markos’un bedeniyle Mısır sularından gelen tabut.

“Çevresine baktı ve kimse olmadığını görünce...”

Bu ‘kübist’ çölün derinlemesine ‘Mısırlı’ özellikleri. Gezgin bir sanatçının işi mi? Yoksa İskenderiye’den gelen tüccar ve denizcilerin anlatı ve betimleri mi?

“Belli ki bilindi bu iş! Firavun da bu işi duydu...”

Manzaranın kesme yüzeyleri; her sahne sanki bir öncekinin ardından önümüze geliyor ya da tamamlanıyor.

“Su çekmek ve yalıkları doldurmak...”

Su.

“Çok erken döndünüz bugün! – Çünkü, diye açıkladı kızlar, bir adam, bir Mısırlı...”

Güzel, yürekli, büyük işlere yazgılı...

“Bir oğlu oldu ve adını Gerşom koydu, çünkü dedi: yabancı toprağında bir göçmenim ben.”

Bütün bu ataların evliliklerinin ısrarla vurgulanışı.

“Köleliklerinden yakınıyorlardı çığlık çığlığa ve yardım çağrıları göklere...”
Cennetteki alev almış çalı.

DA

Mermer kenarlık, bingiler ve peygamberleri, sütun başları.

DA NOBIS

Küçük aslanların piazzetta'sına bakan kapının üstünde:

DA NOBIS AQUAM

“Su ver bize... içelim!”

Çölden geçiş, bıldırcınlar, kudrethelvası, kayadan su fışkırtan Musa.

DA NOBIS AQUAM UT BIBAMUS

İçeriye bakan kapı.

Vadedilmiş toprak, bazilika.

III

İÇ MEKÂN

– *It's so wonderful!* – *Şu yakut rengi dudaklı kadını gördün mü?* – *Sence...* – *Mısırlı mı bunlar?*
 – *It's fabulous!* – *It's so nice!* – *Hayır bunlar Suriyeli.* – *Yukarı çıkabilir miyiz dersin?* – *Şu siyah*

Ortadaki ana kapıdan içeri girdim; akşam olmak üzere.

Ayağımın altındaki hafifçe dalgalı mermer döşemenin üstünden uzun akmalarla kayıyor ışık, gölgeler arasında; sekiz büyük külrengi levha üstünde kadınların sandalları ya da ışıktaki parıldayan yüksek topukları kayıyor; iki yanda, geçitlerle delinmiş dev kare ayakların arasında, Konstantinopolis'ten gelme üç kızıl somaki sütun, tepelerinde altın yaldız sütun başlıkları (dördünün köşelerinde eğri boynuzlu koçlar var); üstte insanların geçtiği, aşağı eğildiği, baktığı, gevezelik ettiği galeriler (onların düzeyine kadar mermer levha kaplama; yukarıda, içinde tasvirlerin süzüldüğü altın); ortada, biri kırmızı biri külrengi iki ambon'un arasında, alaca mermerden ikonostasis; üstünde çarmıha gerilmiş İsa, Bakire Meryem, havariler ve Jacobello ve Pier Paolo dalle Masegne'nin elinden çıkma Aziz Markos; apsit'te, törensel bir duruşla tahtında oturan Mesih, 1506 tarihli (uzmanlar pek beğenmiyorlar onu);

kemer, solda Aziz Markos'un kanatlı aslanı, sağda Aziz Matta'nın meleği, kasnağın üç penceresi, Bakire'nin ayakları, İşaya'nın ve Davud'un ayakları;

önden bir çıkıntı yaparak geçen kemer, doğal olarak üstünden bir de yazı akıtılmış; solda Aziz Matta, İncil'inin başlangıcını yazıyor; ayaklarının dibinde, omzundaki güğümden sular akan Gihon, Nil nehri; sağda Aziz Yuhanna, İncil'inin başlangıcını yazıyor, ve ayaklarının dibinde Dicle nehri;

içinden güneş ışınlarının geçtiği kasnakta dans eden bir iki erdem, yazılı şeritlerini sallıyorlar: umut'un ayakları, inanç'ın harmaniyesi, eksiksiz durumda dört ana erdem: adalet, güç, ölçülülük, sakınım, alçakgönüllülük'ün giysisi, yumuşaklık'ın ayakları;

üstte, iki meleğin ve iki ağaç gövdesinin arasında dua eden Bakire, Aziz Petros'un ve Aziz Pavlos'un harmaniyeleri, iki ağaç kütüğü, iki başka havarinin ayakları; önden geçen kemerin kalınlığı çok daha belirgin ama üstündeki mozaikleri buradan okumak olanaksız;

sağda, solda, ellerinde bayraklarla "Sanctus" diye bağırarak melekler ve benim üstümdeki kasnakta, perspektif nedeniyle biçimi çok bozulmuş görünen, değişik ulus-

lardan birkaç çift: Elamlı, Mezopotamyalı, Filistinli, Kapadokyalı çiftler;

kubbenin içinde, tahtına kurulmuş bir güvercinin yaydığı Pentikost alevlerinin ucunda oturmuş havariler; tahttan sarkan bir zincirin ucuna asılmış, delikli tunç bir küre,

sonra da, doldurulmuş mekânın altı yönüne kollarını uzatan dev boyutlu bir haç; arkamdaki büyük camlı açıklıktan gelen ışık, küçük alev dilleri koparıyor kolların üstündeki kırmızı kandil camlarından.

En son araştırmalar, bazilika'nın başlangıçtan beri, bugünkü 'serbest Yunan haçı' planına oturduğunu ve bununla, Konstantinopolis'in –bugün ortada olmayan– Aziz Havariler Kilisesi'nin taklit edildiğini gösteriyor. 1070'e doğru Doj Domenico Contarini, büyük olasılıkla örnek yapının X. yüzyılda mimar Teodoro Belona tarafından yenilenmiş biçiminden esinlenerek tüm kiliseyi yükseltiyor, kargir kubbeleri inşa ettiriyor –belki de baştan inşa ettiriyor– ve ilk narteks'i ekliyor. Koro'nun sağında, Aziz Clemens şapelinde bulunan bir yazıttan, içteki mermer levha kaplamalara 1159 yılında başlandığını öğreniyoruz. Öte yandan korkuluğun yapımında kullanılmış kimi şapel parmaklığı levhalarına, sütun ve sütun başlıklarına bakılırsa, tribün'leri birbirine bağlayan ve bugün San Marco'nun mimarisinde çok önemli bir yer tutan galerilerin yapımını, büyük olasılıkla Dördüncü Haçlı Seferi sonrasına, cephenin kaplandığı ve yeniden yapıldığı döneme tarihlemek gerekiyor.

giysili kadını gördün mü? – Fark ettin mi? – It's so lovely! – Ya bu... – Sizi ...'de sanıyordum. – Hangi ülkeden? – Meravigliosa! – Sis vardı. – İnanılmaz! – Eski

Sağdan başlayarak kilisenin içini çepeçevre dolaşıyorum. Yerde iki büyük mozaik sekizgen, yüz yüze tavuskuşları. Büyük kare ayağın boşluğundan,

sağdaki ‘mektup’ ambon’unun külrengi ucu, Jacobello dalle Masegne’nin elinden çıkma Bakire Meryem ve azizelerin siluetleri, Aziz Clemens şapelinin gölgesi görünüyor. Duvarı, mermer levhaların ortasında son derece özenle yapılmış beş mozaik pano var – bunların yerleştirilebilmesi için mermer levhalar yeniden işlenmiş olmalı:

EZECHIEL PROPHETA

Sağ eliyle ortadaki Bakire’yi gösteriyor.

Sol elinde rulosunu tutuyor:

“Bu gördüğün kapı kapanacak ve bir daha açılmayacak.”

SALOMON PROPHETA

Sağ eliyle yanındaki Bakire’yi gösteriyor...

“Kimdir o yükselen, söken şafağın yükseldiği gibi?”

M

Altın kafes zemin üstünde Bakire, iki elini, avuç içleri dışa dönük biçimde göğsünün üstüne getirmiş, dua eder durumda.

M

“Karnının meyvesini çıkartacağım tahtıma.”

Sağ eliyle solundaki Bakire’yi gösteriyor.

DAVID PROPHETA

“İşte: kız gebe, bir oğul doğuracak ve adını İmmanuel koyacak.”

Sol eliyle rulosunu tutuyor.

Bedeninin önünden geçen sağ eliyle ortadaki Bakire’yi gösteriyor.

YSAIAS PROPHETA

San Marco’nun içinde mozaik bezeme, ilk kiliseyle birlikte başlamış ve Domenico Contarini’nin yenilemesi sırasında, önce Konstantinopolis’te-

ki Aziz Havariler Kilisesi'nden esinlenmiş olmalı – bu kilisenin etkisini, Phokis'te Aziz Luka, Selanik'te Ayasofya, Kiev'de Ayasofya ve Aziz Mikail kiliselerinde izleyebiliyoruz bugün.

Çabuk değiştirilmiş bir ilk taslaktır bu; yaratıcısı da, Kutsal Ruh'un saltanatı olacak üçüncü çağın habercisi Gioacchino de Fiore'dir Venedik söylencelerine göre. Oysa 1145'te doğup 1205'te ölen bu adamın, en eski betimlere katkıda bulunması açıkça olanaksız. Ancak Dördüncü Haçlı Seferi'nin dönüşünde, hem Bizans'ı hem de Roma'yı aşmak amacıyla, ona ya da öğrencilerine başvurulmuş olabilir; dolayısıyla da giriş mekânında, Yaratılış kubbesinde başlayıp İbrahim kubbesinde ve onun çağdaşı "ikona"larla süregiden çevrimde onun esininden birşeyler bulunabilir.

Vaftizhanenin açık kapısından dışarı bir grup çıkıyor:

Venedikliler bunlar, eski bir Venedikli aile, bir saray, tahmin edemezsin...

Büyük kare ayağın içinden geçiyorum. Tepemdeki kemerin üstünde çırlıçıplak, cinsel organı çiçekli Aziz Hilarion ve kareli bir aba içinde Keşiş Paulus. Solumda, öbür ayağın içinden Mascoli şapelinin ışıkları görünüyor; sağımda, Hazine'nin doğu özentili kapısı ve 1230 yangınının andacı bir mozaik: iki melek, alevlerden zarar görmeyen tek nesneyi, gerçek haçın kutsal kalıntısını havaya kaldırıyorlar.

'Transept'in sağ koluna geliyorum ve kuzeye doğru bakıyorum:

Yerde beş büyük çember, sonra da karelerden oluşmuş çapraz bir haç, ortada geniş külrengi bir alan; sağımda, altıgen 'mektup' ambon'u, ikonostasis ve yontuları, koro'ya çıkan yarım daire basamaklar, ikinci katı mozaiklerdeki kuyular gibi dört gözlü 'İncil' ambon'u, açık kitap biçimindeki mermer rahle, üstte dilimli kubbeyi taşıyan altı sütun; döşeme taşlarına diz çökmüş kadınlar, döşemeye ve

resimlere bakarak arkadan dolanıp gelen çiftler, Musa kubbesinin altında giriş mekânına açılan kapıdan girip çıkıyor, üstünde Yesse ağacı betiminin yer aldığı tribün'ün altındaki Aziz İsidoros şapelinin içine bir göz atıyorlar;

sonra da tonoz, üstünde bir yazıtın dolaştığı tonoz çıkıntısı, sağda Aziz Büyük Gregorius, solda Kutsal Kitap çevirmeni Aziz Hieronymus;

(soldaki tonozda Mısır'a kaçış);

üstte, bir güneş ışınının delip geçtiği kasnak ve kubbenin içinde, Efes'te yıkılmaya yüz tutmuş Diana tapınağının parçaları, zehir içen İncilci Yuhanna, şaşkına dönmüş iki hizmetçi, olan biteni izleyen, dine giren krallar ve maiyetleri, Aziz Yuhanna'nın ayakları dibinde secde eden hizmetçiler;

önden geçen kemer;

sağda Aziz Matta, solda Aziz Markos, İncil'lerini yazmaya başlarken; altlarında Gihon ve Fırat ırmakları;

üstte, içinden güneş ışıklarının geçtiği kasnakta dans eden erdemler: iffet'in ayakları, alçakgönüllülük'ün entarisi, tanrıbilimin üç erdemi ve sabır betimleri eksiksiz; adalet'in mavi entarisi, güç'ün ayakları;

ve kubbenin içinde, ağaç gövdeleri arasında birkaç havarinin ayakları ve giysileri;

orta mekânın dört ayırında altın melekler;

kemer ve üstünde, perspektifle büyük ölçüde biçimi bozulduğu için zorlukla seçtiğim resimler: solumda Son Yemek ve Ayakların Yıkanması, sağımda İsa'nın Günaha Çağırılması ve Zafer Alayıyla Kudüs'e Girişi;

bu kemerin çıkıntısı;

solda ve sağda Azize Thekla ve Azize Dorothea.

Kubbede Aziz Clemens,
ve arkamdaki gotik gülpencereden gelip bütün bunları
saran ışık;

bu gülpencere, XIII. yüzyıldan kalma ve büyük olasılıkla ana cephenin büyük pencere açıklığından önce yapılmış; ikisi birlikte, bazilika'nın içindeki ışık dağılımını büyük ölçüde değiştiriyorlar, Bizans geleneğini açığa ve kesin biçimde bozuyorlar, özellikle de bu bölgenin mozaiklerinde Bizanslı olmayan ne varsa onun altını çizerek: Son Yemek ya da Günaha Çağrı'nın betilerini, yandan gelen ışığın hoyratça aydınlattığı altın üstünde, Çin gölge oyunu tasvirleri gibi öne çıkartıyorlar (kışın, yatık güney ışığı, bu resimleri öylesine hoyratça yalayıp geçiyor ki en küçük kabarıklığa bile takılan bu altın ve gümüş örtü, bütünüyle silip yok ediyor çizim ve renkleri).

Rönesans tarzı sunağı sağımda bırakıyorum, bir iki basamak çıkıyorum. Kemerin üstünde, Aziz Mikail ve Aziz Cebail, bir denizkabağı içinde genç İmmanuel'in büstünü taşıyorlar. Jacobello dalle Masegne'nin elinden çıkma Bakire'nin ve iki azizenin altından geçiyorum. İkinci papa, Aziz Clemens'in şapelindeyim şimdi.

Koro'ya giriyorum.

İkonostasis'in arkasında, merhum papanın Venedik patriğiymken yaptırdığı ve kimi törenler sırasında, gündelik ayinlerin sahininde duranlara belli etmeden şapel parmaklıklarının ortadan kaldırılmasını sağlayan karmaşık mekanik düzenek.

İki yanda, 1527-1570 yılları arasında "prote" yani bazilika'nın yöneticisi olan Jacopo Sansovino'nun, üstüne Aziz Markos'un öyküsünü kabartmalarla işlediği iki küçük tribün. 'Mektup' yönünden sağdakine çıkıldığında, ana ayağın üstünde, mermer kaplamanın altında bulunmuş bir mozaik parçası görülüyor: büyük olasılıkla San Marco'nun en eski mozaiklerin-

den biri bu; bir çarmıha gerilme sahnesinden arta kalmış, ağlayan kadınlar grubu.

Kızıl somaki sütunlar, yapraklarını rüzgârın dövdüğü yaldızlı sütun başlıkları.

Sunağın altındaki Aziz Markos lahti, döşeme levhalarının arasında kalmış; üstünde yükselen siborium'un çok eski dört sütunu –genellikle V. ya da VI. yüzyıla tarihleniyor– İncil sahnelerinden çemberlerle kaplanmış. Apsit'in dibinde, bir sunağı çerçeveleyen iki sumermeri sütun. Soldaki girintide, kapının üstünde, Sansovino'nun yaptığı Diriliş ve Mezara Yerleştirme.

Döşeme levhalarında, bir kirpi ve bir yürek tasviri. Altında, bir vazo içinde Doj E. Rizzo'nun yüreği bulunmuş.

Sunağın arkasında, yine merhum papanın yaptırdığı karmaşık bir düzenekle hareket ettirilen ve döndürülerek halkın karşısına çıkarılan, aynı anda da bir başka düzenekle önüne güvenlik perdesi çekilen Pala d'Oro var; ortaçağ kuyumculuğunun en şaşırtıcı anıtlarından biri; dört yüzyıla yayılmış Venedik ve Bizans öğelerini bir araya getiren, San Marco evreninin altın, mine ve değerli taşlarla oluşturulmuş gerçek bir minyatürü bu; 976'da Doj Pietro Orseolo tarafından Konstantinopolis'li sanatçılara ısmarlanmış (kenarlığın madalyonları bu ilk dönemden),

1105'te Doj Ordelaaffo Falier'in buyruğuyla yeniden kurulanmış ve İncil'lerden sahnelerle, Aziz Markos'un yaşamını ve tabutunun taşınma öyküsünü anlatan küçük kare panolar dizisi eklenmiş,

1209'da Doj Ziani'nin buyruğu doğrultusunda, Konstantinopolis'ten yağmalanan mineli bezeklerle zenginleştirilmiş: üst bölümün tüm sahneleri: Küçük Dalların Pazar'ı, Diriliş, Çarmıha Gerilme, Çocuklu Bakire,

Göge Yükseliş, Pentikost, Bakire'nin Ölümü ve alttaki portreler, İmparator II. İoannes Komnenos ve İmparatoriçe Eirene, bu dönemden; sonra da 1345'te Doj Arno Dandolo tarafından orta panosu yaptırılmış (elinde bir kitap, tahtında törensel bir duruşla oturan Mesih; kitabın sayfalarındaki sözcükler, değerli taşlara dönüşmüş, çevresinde dört İncil yazarı ve on iki havari) ve kuyumcu G. P. Boninsegna'ya bütünüyle yeniden kurgulattırılmış.

İlk papa, Aziz Markos'un koruyucusu, İncil'inin esinleyici ve onaylayıcısı Aziz Petrus'un şapeline geçiyorum, sakristi'nin kapısı önünden, Aziz Theodoros avlusuna açılan kapının önünden ve Jacobello dalle Masegne'nin başka bir Bakire'sinin ve azizelerinin altından yürüyorum; basamakları iniyorum ve İncil ambon'unun kırmızı mermerlerini okşuyorum geçerken, tıpkı benden önce binlerce, binlerce kişinin okşadığı gibi; bu okşamalarla sıcak, canlı kalıyor bu mermerler.

Çünkü duvar kaplamalarının insan boyu yüksekliğinde olağanüstü biçimde nemli, ışıkl, şarkı söyleyen mermerleri, panodan panoya dalgalarıyla birbirini yanıtlayan, engellenmiş küçük çalkantılar, büyük kelebek kanatları yaratan mermerleri, daha yukarıda bu özenden, bu geçişten, yağmur sularının içerideki karşılığı bu sürtünmeden yoksun kaldığında, küle, toza dönüşüp kararıyor, donuklaşıyor; altın onların parıltısını devralıp büyütmeden hemen önce.

– Temmuz güneşi. – Sence İsveçli mi bunlar? – Yoruldun mu? – Güzel bir kadın. – Magnificent! – Sence... – Bence Norveçliler. – İsveçreli olabilirler mi? – Şu pul sarı saçları gördün mü!

Aziz Paulus sunağının önünden geçiyorum. Sol transept'teyim şimdi ve bu kez ben dolaniyorum Nikopeia Meryemi'nin önünde diz çökmüş kadınların arkasından,

yengi kazandıran Nikopeia Meryemi,
 Konstantinopolis'ten getirilmiş, söylentiye göre Aziz
 Luka'nın kendisi boyamış bu ikonayı,
 büyük olasılıkla başka bir ünlü Bizans ikonasının, Ho-
 digitria Meryemi'nin o dönemde (IX. ya da X. yüzyıl)
 yapılmış kopyası, o günden bugüne, bütün yüzyılların
 mücevherleriyle zenginleşmiş: altın zincirler, inci ger-
 danlıklar, elmaslar, XVIII. yüzyıldan kalma birbirine
 girmiş M ve V harflerini taşıyan şu pendantif.

Yerde, bir X'le çaprazlanmış çok büyük bir kare, sonra da birbirine zincirli
 beş çember, ortada büyük, kü rengi bir alan;

solumda kırmızı İncil ambon'u, ikonostasis ve yontuları, koro'ya giden ya-
 rım daire basamaklar, kü rengi 'mektup' ambon'u, tribün'ün üstünde yer
 alan ve bingilerin ya da güney kubbesinin içindekileri görmemi engelle-
 yen büyük gülpencere;

öndeki kemer (solda Aziz Yuhanna'yı seçiyorum, sağda Aziz Luka'nın bu-
 lunduğunu biliyorum; altlarında Dicle ve Pışon ırmakları; üstte, içinden
 güneş ışınlarının geçtiği orta kasnakta dans eden erdemler: iffet'in ayak-
 ları, sabır'ın entarisi; merhamet, tövbe, yumuşaklık ve alçakgönüllülük
 bütün olarak görülüyor; sakınım'ın entarisi, azla yetinme'nin ayakları; ve
 kubbenin içinde, ağaç kütükleri arasında birkaç havarinin ayak ve giysi-
 leri);

transept kavşağının dört ayırında altın melekler;

yalayıp geçen ışığın yiyip bitirdiği kemer, solda, altına bulanmış uzun sil-
 meler boyunca incelik uzayan büyük, kızılımsı bir leke; bu kemerin çıkın-
 tısı, solda ve sağda Aziz Augustinus ve Aziz Ambrosius; içinden bir güneş
 ışınının geçtiği kubbede Aziz Yuhanna, iki kez, bir ölüyü diriltirken.

Galerinin altından geçiyorum. Kemerin tepesinde, kuşlarla çevrelenmiş
 bir haç, köşelerinde Süleyman, Habakuk, Davud ve Yoel. Açık kapıdan,
 giriş mekânındaki alçak kubbeler dizisi görünüyor: Midyan kuyusu ya-

nında Musa, oğullarına Mısır'dan buğday getirme emrini veren Yakub, Potifar'ın karısı Yusuf'u ayartmaya çalışırken; sonuncu kubbe, meydandan gelip döşemenin üstünden akan ışığın yarattığı kontrast yüzünden bütünüyle karanlık.

Büyük kare ayağın içinden geçiyorum; galeri, haç biçimi bir delik çiziyor ve içinden çok karanlık bir altın görünüyor; solumda, öbür ayağın içinden Hazine'nin kapısını görüyorum. İşte yine sahindayım. Kızıl somaki bir sütuna yaslanmış küçük bir altıgen şapel: Konstantinopolis'ten getirilmiş Çarmıhta İsa'nın şapeli; piramit biçimli mermer bir çatısı ve tepesinde kocaman bir akik var; okunmuş su kurnası ve duvara gömülmüş beş ikona:

JEREMIAS PROPHE'TA

Sağ eliyle ortadaki İmmanuel'i gösteriyor.

Sol eliyle rulosunu tutuyor:

“Daha sonra kırlarda göründü ve insanlarla konuştu.”

JOEL PROPHE'TA

Sağ eliyle göğü gösteriyor...

“Onun gibisi hiç olmadı, ondan sonra da olmayacak, en uzak çağlara kadar.”

I

Yıldızlı gök zemini üstünde, sağ elinin yüzük parmağı başparmağa yaslı, orta parmak işaret parmağının önünde, küçük parmak havada, alnının ortasında aleve benzer bir saç perçemiyle İmmanuel.

I

“Ve işte: Yehova kutsal yerinden çıkıyor; aşağı iniyor, yeryüzünün tepelerine basa basa.”

Bedeninin önünden geçen sağ eliyle, yanında duran İmmanuel'in ayaklarını gösteriyor.

MICHEAS PROPHETA

“Gelişi, şafağınki kadar kesin; bir sağınak gibi gelecek bize, toprağı sulayan bahar yağmuru gibi.”

Sol eliyle rulosunu tutuyor.

Bedeninin önünden geçen sağ eliyle ortadaki İmmanuel'i gösteriyor.

OSÉE PROPHETA

Bu sekiz peygamberden yapılmış alıntıları, Kutsal Kitap'taki bağlamlarına yerleştirecek, her birinin, kimi zaman hiç beklenmedik biçimde Venedik'e uygulanabildiğini görürüz.

Böyle yalıtıldığında Yoel'den yapılan alıntı, herhangi bir kuşkuya yer vermeden İmmanuel'den söz ediyor gibi; ama metni okuduğumuzda, böyle-sine benzersiz olan şeyin bir kişi değil bir halk olduğunu görüyoruz; hangi halk olduğunu tahmin etmek de zor değil:

“Dağların üstüne yayılan şafak gibi, kalabalık ve güçlü bir kavim; öyle bir kavim ki, onun gibisi hiç olmadı, ondan sonra da olmayacak, en uzak çağlara kadar... Atlara benziyor görünümü; atlar gibi atılıyorlar ileriye. Dağların tepesinden sıçrayıp giden cenk arabalarının gürültüsü sanki duyduğumuz... Kente saldırıyor, surlara atılıyor, evlere tırmanıyorlar, pencerelerden giriyorlar hırsızlar gibi.”

Buradaki gibi yalıtıldığında Hezekiel'in alıntısı, kuşkusuz Meryem'in bakireliğinden söz ediyor, ama metni okuduğumuzda:

“Beni aldı, tapınağın doğuya bakan giriş revağına götürdü... Bu revak kapanacak ve bir daha açılmayacak... Ama kral burada oturacak ve Yehova'nın huzurunda yemeğini yiyecek. Bu revağın kapısından girecek ve buradan çıkacak.”

Burada peygamberin, parmağıyla dojun şapeline girdiği özel kapıyı da işaret ettiği görünüyor.

Kilisenin içinde ilk tur böyle sonuçlanıyor.

Galerilere çıkmak için geri dönmek zorunda olduğum orta revak, kilise

bekçisinin sırtı, apoletleri, iki köşeli şapkasının uçları; omuzlarının üstünden görünen giriş mekânında, solda Nuh'un Gemisi'nin yapımı, sağda Babil Kulesi'nin yapımı; ikisinin arasında meydanın kıvıl kıvıl ışığı, ters ışıkta, haleler içinde giren ya da çıkan kalabalık:

– *Yağmur yağdı mı? – Birazcık sis. – Nasıl da serin burası! – Şu gri elbiseli kadını gördün mü? –*

Duvarın içinden yukarı çıktım. Bu kitabı hazırladığım için aldığım izinler sayesinde, galerilerde, kilisenin yarı yüksekliğinde ikinci bir tur yapacağım; ancak ters yönde dolaşacağım bu kez ve kuzeyden başlayacağım. Korkuluğun yumuşak parlak mermerini okşuyorum; değirmenle ezilip cilalanmış gibi değil kösnüyle aşınmış bu korkuluk; üstündeki toprak okşuyorum avcumla, yapıyı sağlamlaştıran dev boyutlu gergilerin üstünden atlıyorum.

Kare ayakların ortasında, havada asılı kapılara benzer, sıra sıra duvar boşlukları.

Her yanda delikler, kalabalığın balıklarıyla dolu hazneler, canlı balık havuzları.

Konstantinopolis'ten getirilip korkuluğa gömülmüş şapel parmaklıkları, onları taşıyan küçük kafalar.

Aşağıda toplanan, dağılan, mermer satranç tahtasında kareden kareye geçen insanlar, yükselen, birbirine karışan sesleri, fısıltılar, iç çekmeler, okşamalar:

It's lovely. – It's nice! – Rialto'ya kadar vaporetto'ya bineceksiniz – Çok güzelsin. –

Kare ayağın içindeyim işte. Karşımda, sahinle transept kavşağı arasındaki kemerde, çile'den sahneler:

Ayakta, çok yüksekte, kafası çok büyük bir İsa, elinde bir kitapla. Yahuda gelip öpüyor onu; ayaklarının ucunda yükseliyor. Solda, şallara bürünmüş Yahudi kalabalığı: “Çarmıha gerilsin!”

Baltaları, mızrakları, gürzleriyle, fenerleriyle askerler; birinin elinde bilyalı bir kamçı.

İçlerinden biri, uğursuzluğa karşı işaret parmağını başparmağın ya da küçük parmağın altından geçiriyor.

Aziz Petrus, çok küçük, bir kulağı kesiyor.

Yer çok arızalı.

Pilatus gülümsüyor: “Kralınızı çarmıha gereceğim.”

Çarmıhı taşıyan Kirineli Simun. Sırtına bir harmaniye geçirilmiş, eline asa verilmiş, başına gülünç düşürücü bir taç giydirilmiş İsa, onunla alay eden beş askerın ortasında. “Dikenden taç giydım başıma.”

Bir üst basamakta, çarmıhın altındaki açılmış toprakta, Âdem’in kafatası.

İki asker, biri miğferli, gömlek için kura çekiyorlar.

“Nâsıralı İsa Yahudilerin Kralı.”

Böğrünü mızrağıyla delen zırhlı asker, sirkeli suya batırılmış süngeri uzatan asker. Bakire’nin ve azizelerin gözyaşları; Aziz Yuhanna’nın ve çömezlerin gözyaşları. Sendeleyen şu haleli asker, “Bu adam gerçekten Tanrı’nın oğluydu” diyen ‘centurion’ olmalı. En tepede, meleklerin gözyaşları.

Kare ayağın içinde dönüyorum. Karşımda, transept’in yatay tonozu üstünde Meryem’in yaşamından sahneler; XII. yüzyıl, ‘benediktin’ tarzı: kuyudan testisini dolduran Bakire ve ona seslenen melek, Yusuf’a düşünde görünen melek, Mısır’a kaçış.

Galerinin ucunda, kuzey tribün’üne açılan ve genellikle kapalı tutulan bir kapı; daha sonra başka bir galeriyle, koro’nun soluna, Aziz Petrus şapelinin

üstündeki tribün'e geliyorum. Bir org; Aziz Clemens şapelinin üstündeki karşı tribün'de bir başka org; gülpencerenin altında da bir üçüncüsü. Tüm bir müzik okulu gelişmiştir San Marco'da; yapının olağanüstü olanaklarından yararlanan, birbirine yanıt ya da yankı vermesi amacıyla belirli yerlere yerleştirilmiş birkaç koro ya da çalgı grubu için besteler yaratan ve gizlerini ancak yeni yeni bulmaya başladığımız bir uzamsal çoksesliliğin yaratıcısı bir müzik okulu:

Andrea Gabrieli:

Madrigali e ricercari a quattro voci,
Venetia, 1589

Giovanni Gabrieli:

Sacrae Symphoniae... senis 7, 8, 10, 12, 14, 15 et 18 tam
vocibus quam instrumentis,
Venetia, 1597

Alessandro Raverii:

Canzoni per sonare con ogni sorte di stromenti a quattro, cinque et otto voci, con il suo basso generale per l'organo, novamente raccolte da diversi eccellentissimi musici,
Venetia, 1608

Ludovico Grossi Viadana:

Sinfonie musicali a otto voci,
Venetia, 1610

Giovanni Gabrieli:

Canzoni e Sonate... per sonar con ogni sorte di instrumenti,
Venetia, 1615

Bu buluşlar XVII. yüzyılın Almanlarına miras kaldı ve böylece Bach'a kadar ulaştı.

Tribün'ün dibinde bir kapı, dıştan apsit'in çevresini dönen ve öbür tribün'e geçişi sağlayan balkona açılıyor. Bu yükseklikte iç tarafta: Aziz Nicolaus, Petrus, Markos, Hermagoras.

Claudio Monteverdi:

Selva morale e spirituale,

Venetia, 1640

JUBILET TOTA CIVITAS

Claudio Monteverdi:

Messa a quattro voci e salmi,

Venetia, 1650

DOMUS AUREA

İgor Stravinski:

Canticum sacrum ad honorem Sancti Marci nominis,

Venetia, 1956

EUNTES IN MUNDUM UNIVERSUM PRAE

Tonozun üstünde, bedenın taşınması, saydam dalgaları betimlemeyi başaran zarif kalem çizikleri. Karşımda, orta kubbeyi güneydekinden ayıran kemer üstünde: Ayakların Yıkanması, Son Yemek.

Aşağıda, kalabalık bir grup hazinenin kapısından geliyor, yayılıyor, sonra da toplanıyor, benim altımdaki Aziz Clemens şapeline doluyor ve az önce üstüne bir projektör yakılmış Pala d'Oro'yu görmeye gidiyorlar.

Hangi ülkeden bunlar? – Incantevole... – Konstantinopolis'ten geliyorum. – Belçikalı olmasınlar?

Gülpencerenin altındaki tribün'e yürüyorum, genellikle kapalı tutulan bir kapıdan geçiyorum. Karşımdaki batı duvarında, bedenın yeniden bulunuşunun öyküsü.

Söylenceye göre 1070'e doğru, Domenico Contarini'nin güzelleştirme çalışmaları sırasında, Aziz'in lahti ortadan kaybolmuş. Aslında saklanması

gerekmişti ve gizlendiği yerin sırrı, belki de dojun ölümüyle yitirilmişti. Büyük taşıyıcı ayaklardan birinin içinde olduğunu biliyorlardı kuşkusuz, ama hangisinde? 1094'te Vitale Falier tarafından bulundu.

Kilisenin iç mekânı, galerileriyle, duvar boşluklarıyla, kubbeleriyle iki kez betimlenmiş. Soldaki değişikde (dua; patrik "Exaudi Domine populi supplicantis..."i söylüyor), sanatçı, hepsini bir sıraya dizmiş, aynı düzleme apsit'i de eklemiş. İncil ambon'u görülüyor.

Daha toplu duran sağdaki değişikde, kubbelerin ikisi, ortadaki tarafından yarı maskelenmiş, kasnaklar belirtilmiş; 'mektup' ambon'u ve içinden bir soylu kadınlar kalabalığının geldiği giriş mekânı görülüyor:

Şu hermin astarlı erguvan pembe pelerini, yeşil ve altın bir kordonla bağlanmış kadın, içinde göğsünü açığa vuran beyaz entari, sivri uçlu açık yaka, büyük, işlemeli yenler, altın saçlarına dağılmış inciler, beyaz entarisinin kollarına geçirilmiş, uçları sarkık büyük, beyaz sahte kollar, damla yakut, zümrüt ve sedeften çok büyük bir pandantif.

Şu hermin astarlı mavi pelerin giymiş kadın, başında beyaz, yeşil, kırmızı ve altın çizgili, dar kenarlı şapka; altın taçlı, yeşil gömleğine altın yonca yaprakları serpilmiş kızı, sıkıca tutuyor küçük parmağını.

Çünkü lahit, mozaikte yarık gösterilmiş sütunun değdiği ayağın içinde bulunmuş.

Sahneler oradan görülüyor, biri koro'ya merkezlenmiş, öbürü ayağın kendisine.

Bu ayağın içine giriyorum, koro'ya bakıyorum. Karşımdaki kemerde Gü-naha Çağrı ve Zafer Alayıyla Kudüs'e Giriş:

İsa, bir mağaranın girişinde alevlere benzer bir kayalığa oturmuş; küçük Mağripli şeytan, ona bir ekmek sepeti uzatıyor.

İsa, Kudüs tapınağının tepesinde; küçük Mağripli şeytan, ona yeryüzünü gösteriyor.

Taş taş, tam olarak benzemese de, yüz çizgileriyle tıpkı bir önceki görünümüne benzeyen İsa, çok yüksek bir dağın tepesinde, ayaklarının altında kupalar ve mücevherler var; küçük Mağripli şeytan, taş taş benzemese de, yüz çizgileriyle tıpkı bir önceki görünümünde.

Yaklaşan ve Tanrı'ya hizmet eden melekler; küçük Mağripli şeytan uçurumlara doğru süzülüyor. Kudüs'ün kapısında eşeğin her nalı altına bir pelerin seriliyor, mor, mavi, mavi, mor.

Köşede altın melek, fildişi borusunu çalıyor.

Kuzeye doğru bakıyorum. Karşımdaki kemerin üstünde Cehenneme İniş, Azizelere Görünme, Tomas'ın İnansızlığı:

Toprağın içlerinde, ölülerin bekçisi yaşlı şeytan, yaşlı Kharon, gözleri yakıcı siyah, dişlerini gösteriyor, yere serilmiş, zincire vurulmuş, o eski zincirler tanrısı, tüm kilitlerle çevrili, kapılar, anahtarlar, zıvanalar, çiviler ve menteşeler, tüm o eski hazineleri dağılmış gitmiş. Mermer havuzlardan dindar krallar yükseliyor: Davud ve Süleyman, yol açıcı Aziz Vaftizci Yahya, ilk peygamberler ve ilk atalarımız, Havva ile Âdem; Kharon ayaklarını tutmaya çalışıyor onların ama yeni Tanrı, sıkıca ellerinden tutmuş götürüyor.

Art arda gelen geometrik biçimler: Tomas'ın giysisinde çizgiler, çember, yamuk, daire parçaları.

Ayaktan çıkıyorum. Sahındayım. Karşımdaki güney duvarında, Zeytindağı'ndaki Bahçe:

Olağanüstü güzel, kayalık bir manzara, üç dalga halinde yayılıyor, solda Kudüs duvarı belirtilmiş.

DUMMODO REX ORAT SUPPLEX

“Yakararak dua ederken kral,
uyukluyor yoldaşlar kalabalığı,
Az sonra farkına varıyor bunun
ve bu yüzden azarlıyor onları.”

Üç kez tepede diz çökmüş İsa, soldan sağa doğru yavaşça kalkarken, yavaş yavaş ortaya çıkan yıldızlı gece göğü, ve sonunda gelip ona güç veren bir melek.

Üç kez vadide ayakta duran İsa, Petrus'la konuşması sırasında yavaşça elini kaldırıyor. Değerli bitkiler arasında cennetten bir anı; düşsel bir bitki koleksiyonundaki gibi, birbirinden iyice yalıtılmış bitkiler, bir kaya düzenlemesi üstüne üç çeşitleme.

İbrahim kubbesiyle ve onun hemen altında yer alan, mermer kaplamaya gömülmüş ikonalarla aşağı yukarı çağdaş, Dördüncü Haçlı Seferi'nden sonrakı büyük değişim dönemine ve Gioacchino de Fiore'nin son yıllarına tarihlenen friz, film, üç kubbenin –büyük olasılıkla Konstantinopolis'in Aziz Havariler'inden gelme– izleksel dizisini içeren ikinci çevrim:

İmmanuel'i Bekleyiş, koro'nun üstünde,

Göğe Yükseliş, ortada; İsa'nın dünyasal yaşamının taçlandırılması, iki büyük kemer üstünde geliştirilmiş,

sahındaki Pentikost, yan kemerler üstünde de sürdürülmüş,

sonra da, doğu-batı ekseninin aşağıdan yukarıya çıkan bir eksene dönüşmesiyle, bu kez de düşey biçimde ele alınmış: galerilerin altında Bakire'yi ve İmmanuel'i çevreleyen peygamberler, onların yüksekliğinde İsa'nın

yaşamından sahneler, Pentikost kubbesi.

Bu ikinci turun sona erdiği dip tribün'e gelen kalabalık bir turist grubu:

– *Yoruldu mu?* – *Denize girdiniz mi?* – *Roselina!* – *Ya dün akşamki konser nasıldı?* – *Sevgili dostum,*

Şimdi de şu üçüncü kata çıkalım, şu ana kadar yalnızca kemerler arasında bir iki geçidini gördüğümüz şu üçüncü yüksekliğe, bütünüyle görebilmek için çok uzun zaman harcamanız gereken kubbelerin içine; eğer tüm ayrıntılarını okumak istiyorsanız, bazilika'nın her noktasından bakarak incelemelisiniz onları.

Sahındaki mermerler arasına yeni bir peygamberler dizisinin yerleştirilmesinden çok önce, koca bir peygamberler çemberi konuşmayı sürdürüyordu koro'nun üstündeki kubbede.

İmmanuel, ortada, yıldızların arasında kutsuyor çevresini.

Büyük olasılıkla tüm bezemenin başlatıldığı bölüm burası; ancak XII. yüzyıl sonu ve XIII. yüzyılda büyük ölçüde elden geçirilmiş.

OSEE PROPHETA

“Üçüncü gün ayağa kaldıracak bizi ve yaşayacağız.”

ABACUC PROPHETA

“Tanrı kuzeyden, o Aziz, Paran dağından gelecek.”

ABDIAS PROPHETA

“Zaferle tırmanacak Sion dağına, ve Tanrı'nın saltanatı başlayacak.”

DANIEL PROPHETA

“Kutsalların kutsalı geldiğinde, mesh gökten inecek.”

JEREMIAS PROPHETA

“İşte, dedi, Yüce Efendimiz...”

YSAIAS PROPHETA

“İşte, genç kız gebe; bir oğul doğuracak ve adını İmmanuel koyacak.”

M

Elleri ayırık, dua eden Bakire.

M

“Rahminin meyvesini çıkaracağım tahtıma.”

DAVID PROPHETA

“Kimdir o, şafağın yükseldiği gibi yükselen?”

SALOMON PROPHETA

“İşte habercimi gönderiyorum, yüzümün önünde bir yol açması için.”

MALACHIAS PROPHETA

“İşte adı Filiz ya da Doğu olan adam.”

ZAKARIAS PROPHETA

“Ve tüm ulusların isteğiyle gelecek.”

AGGEUS PROPHETA

“Tanrı’yı arayın, siz dünyanın tüm yoksulları.”

SOFONIAS PROPHETA

“Herkes vazgeçecek kötü huyundan ve haksızlıktan.”

JONAS PROPHETA

Bingilerde, Markos’un aslanı, kuzeydoğu, Matta’nın meleği, güneydoğu, Luka’nın öküzü, kuzeybatı, Yuhanna’nın kartalı, güneybatı.

Kuzey tribününün tonozunda, Aziz Markos’un ve İncil’ini sunduğu ilk papa Aziz Petrus’un öyküleri. Güney tribününün tonozunda, ikinci papa Aziz Clemens’in ve Aziz Markos’un bedeninin taşınması öyküsü.

İmmanuel kubbesiyle Göğe Yükseliş kubbesi arasındaki kemerin üstünde, demek ki Mesih’in beklenmesiyle kendini belli etmesi arasında, Tintoretto’nun çizimlerine göre yapılmış çocukluğunun öyküsü.

Havada uçan dört meleğin tuttuğu yıldızlı gece zemini üstünde, gökkuşağına oturmuş Tanrı.

Ağaçlar arasındaki on iki havari ve iki meleğin çevrelediği Bakire.

Kasnağın pencereleri arasında, on altı erdem:

FORTITUDO

“Tanrı, aslanların çenesini kırar.”

JUSTITIA

“Tanrı adildir ve adalet, sonsuza dek alacağı hazdır onun.”

FIDES

“Dindar kişi, inançla yaşar...”

SPES

“Tanrı’dan umudu kesmeyin, ey insan topluluğu, Tanrı sonsuza dek yardımcımızdır bizim.”

CARITAS MATER VIRTUTUM

“Merhamet, birçok günahı örter.”

CONSTANTIA

“Ne mutlu adalet adına eza çekenlere.”

MODESTIA

“Mutlu olacaksınız, insanlar sizden nefret ettiğinde.”

CASTITAS

“Ne mutlu saf yüreklilere; çünkü onlar Tanrı’yı görecekler.”

PATIENTIA

“Ne mutlu barışseverlere, çünkü Tanrı’nın çocuğu देनेcek onlara.”

MISERICORDIA

“Ne mutlu bağışlayıcı olanlara, çünkü onlar bağışlanacaklar.”

ABSTINENTIA

“Ne mutlu aç olanlara, çünkü onlar doyurulacaklar.”

PENITENTIA

“Ne mutlu acı çekenlere, çünkü onlar teselli edilecekler.”

DULCITUDO

“Ne mutlu yumuşakbaşlı olanlara, çünkü dünya onlara miras kalacak.”

HUMILITAS

“Ne mutlu aklı kıt olanlara, çünkü onlarındır göklerin krallığı.”

PRUDENTIA

Okuyamadım.

TEMPERANTIA

Bingilerde insan tasvirleri: İncil yazarları, yapı betimleri arasında kitaplarının başlangıcını kaleme alıyorlar.

SANCTUS MATTHAEUS

“İbrahim oğlu, Davud oğlu İsa Mesih’in soyunun kitabı.”

Ayaklarının dibinde Gihon ırmağı; Aziz Matta, Habeşleri Hristiyanlaştırdı.

SANCTUS JOHANNES

“Başlangıçta Söz vardı.”

Ayaklarının dibinde Dicle ırmağı; Aziz Yuhanna, Yahudileri Hristiyanlaştırdı.

SANCTUS LUCA

“Hirodes’in günlerinde Zekarya adında bir rahip vardı.”

Ayakları dibinde Pışon ırmağı; bazilika kimi Hristiyanlaştırdığını söylemiyor bize.

SANCTUS MARCUS

“İsa Mesih’in muştulu öyküsünün başlangıcı.”

Ayakları dibinde Fırat nehri; Aziz Markos yalnız İskenderiye’de değil Venedik yöresinde, Aquilea’da yaşayanları da Hıristiyanlaştırdı.

Yerleşme biçimleri, bir önceki kubbeye göre doksan derece dönmüş. Mesih’in büyük kemerlerde betimlenen yaşamı, transept kemerlerinde tamamlayıcı sahnelerle ve Bakire’nin yaşam öyküsüyle bütünlenmiş. Eski sözlerin suyu, ulusların üstünden akıyor; bazilika’nın içinde buluşan, yürüyen, hızla gözlerini kaldıran ve konuşmalarını sürdüren ulusların üstünden:

bu yılın bienali gerçek bir rezalet! – Yaşlı Venedikliler, eski bir Venedikli aile, bir saray... – Gökyüzü... – Sence... – İngiliz mi bunlar? – I couldn’t imagine! – İnanılmaz! – İnan...

Merkez kubbeyi kuzeydekinden ayıran kemer üstünde, Tintoretto kopyası Kana Düğünü ve Son Yemek.

Bizans kiliselerinde, koro’nun sağındaki şapel, genellikle Mesih’in gelişini haber veren aziz, Vaftizci Yahya’ya adanır.

Malaki’nin İmmanuel kubbesindeki kehaneti, onunla ilgilidir.

Biri Mesih’in ilk gelişini, öteki ikincisini haber veren iki Aziz Yahya (Yuhanna) arasındaki bakışım, ortaçağ resminin klasik izleğidir; öyleyse, özellikle Gioacchino de Fiore’nin düşüncelerinin Venedik’i sardığı bir dönemde, Vahiy’in yazarına adanmış bir kuzey kubbесinin varlığına şaşmamak gerekir. Kimi ayrıntılar, giriş mekânının üçüncü kubbesi olan Yusuf’un gençliği kubbesiyle büyük bir yakınlığa tanıklık eder. Mucizeyle iyileşenlerden birinin üstünde yattığı yatak, düşler gören gencin yatağını anımsatır; gruplardaki kafalar, aynı türden piramitler oluşturur.

Kasnakta, koro'daki vönlendirilişleriyle İncil yazarları-
nın simgeleri ve sözleri:

CHRISTUS VIVIT

CHRISTUS REGNAT

CHRISTUS IMPERAT

Bingilerde, Latin kilisesinin dört Baba'sı: Hieronymus,
Büyük Gregorius, Ambrosius ve Augustinus.

Vaftizci'den İncilci'ye, güneyden kuzeye üçüncü bir tarihsel eksen oluşur
ve bu eksenin öbürleriyle –doğudan batıya ve aşağıdan yukarıya– bir araya
getirilişi, yapının merkezinden başlayarak Aziz Markos'un kişiliğini işaret
eder: INITIUM...

Ne var ki güney kubbesi Vaftizci'ye adanmamıştır.

Giriş mekânında ilk çevrim, Yaratılış kubbesiyle bakışımı konumdaki İb-
rahim kubbesiyle sona erer, sonra da içerde “ikona’lar” ve Zeytindağı'nda-
ki Bahçe'yle süregider.

Genellikle Aziz Leonardo kubbesi adıyla anılan güney kanadı kubbesiyle
çağdaş, Patmoslu Yuhanna kubbesinden biraz geç döneme tarihlenen bi-
rinci Yusuf kubbesiyle, üçüncü bir genel düzenleme başlar; bu düzenleme,
giriş mekânının güneyinin vaftizhane –demek ki Haberci'nin şapeli– ola-
rak kullanımını da içerir.

Bu nedenle Yahya (Yuhanna) bakışımı bozulur; güney kubbesi, Venedik'te
özellikle saygı gösterilen bir iki aziz için serbest kalır:

SANCTUS BLASII

SANCTUS CLEMENS

“Denizin ortasında, melekler eliyle tapınak biçiminde inşa edilmiş, mermer bir konak verdin Yüce ‘Tanrım, şehidin Clemens’e, ve bir yol açtın ülke halkına, senin harikalarını anlatabilsin diye .”

SANCTUS NICOLAUS

SANCTUS LEONARDUS

Bingilerde dört azize.

Aşağıda koca bir grup, bir rehberin peşinden sahına geri geliyor. Bir iki çift; fısıldaşmalar, kaçamak öpüşler:

– *Yukarı çıkabilir mi? – Şu kadın... – Sizinle mi? – Amerikalılar mı? – Sarayı*

Göge Yükseliş kubbesiyle Pentikost kubbesi arasındaki kemer üstünde Ölüm ve Diriliş.

Tahtında güvercin; tek tek tanınması zor on iki havari.

Kasnakta, pencereler arasında, on altı çift, İşler’in on altı kavmi:

PARTHI

MEDI

ELAMITAE

MESOPOTAMIA

JUDAEA

CAPPADOCIA

PONTUM

ASIA

“Ve Kudüs’te oturan, göğün altındaki tüm uluslardan gelmiş, dindar insanlar vardı. Gürültüye kalabalık toplandı ve hepsi şaşkına döndüler, çünkü her biri, onların kendi dilinde konuştuğunu duyuyordu. Hayran oldular ve şaşır dediler: Bu konuşan adamların hepsi Galileli değil mi? Nasıl oluyor da her birimiz, kendi anadilimizi işitiyoruz onlardan? Biz, Partlar, Medler ve Elamlılar, Mezopotamya’da, Yahudiye’de ve Kapadokya’da, Pontus’ta, Asya’da, Frigya’da, Pamfilya’da, Mısır’da, ve Libya’nın Kyrene’ye yakın bölümünde oturanlar, burada yaşayan Romalılar, Yahudiler ve dönmeler, Giritliler ve Araplar, kendi dillerimizde Tanrı’nın olağanüstü işlerinin söylendiğini duyuyoruz!”

FRIGIA

PAMPHYLIA

AEGYPTUM

LIBYA

ROMANI

JUDAEI

CRETES

ARABES

Hepsi kendi giysilerinde.

Mozaikçi, kutsal metnin verdiği sıraya uyarken, çemberini Kudüs'ün ufku-na göre yönlendirmeyi denemiş.

Bingilerde dört melek.

İki yandaki kemerlerde, havarilerin uluslar arasında yaşadığı serüvenler...

nerede biliyor musunuz... – İşte burada... – Meravigliose. – Sizce... – Bir güvercin. – Yağmur mu yağdı? – Bir saray ki tasavvur edemezsin! – Tırnakları mercan buzu... – Ya bu...

Büyük tribün'ün üstünde, bütün bunların sonuçlanması: evrensel Yargı, tepesinde cennet, ve büyük pencereden görülen, göksel Kudüs'ün simgesi Venedik, Venedik göğü.

SERMONEM CONFIRMANTE SEQUENTIB

Üçüncü dolaşım, böylece sona erer.

– Gördün mü? – Öyleyse? – Şu dudakları küpeçiçeği rengi kadın. – Avusturyalı mı bunlar? – Gördün mü? – Hayır. – Şu superisi saçları. – Yukarı çıkılabilir mi dersin? – Gördün mü? – Sanırım...

IV

VAFTİZHANE

Dua eden Bakire ikonasının altındaki kapıdan giriyorum.
Ortada vaftiz kurnası ve Haberci'nin Sansovino tarafından yapılmış yontusu. Eski giriş, bugünkü Zen şapelindeydi. O zaman tonozda karşınıza Hirodes'e yol soran Kâhinler çıkıyordu:

UBI EST QUI NATUS EST REX JUDAEOR
“Nerede Yahudilerin yeni doğan kralı?”
Dört kralın yalazlanan taçları.

Altta, kargaların göz aldatan dizisi.

Sus. – Peki konser nasıldı? – Şu dudakları yabangülü rengi kadın.

Kâhinler'in tapınması. Yusuf'un düşü.

ADORABUNT EUM OMNES REGES TERRA
“Yeryüzünün tüm kralları ona tapacak ve tüm uluslar
ona kulluk edecek.”
Kapıdan çıkan deve ve onu yönlendiren sarığü tüylü hizmetçi.
Üçe bölünen ışını üstünde kayan yıldız.
Düşten düşe.

Yıldız, tonozun tepesindeki yaşlı Tanrı'nın kocaman ve aydınlık saçan başından geliyor.

– *Su.* – *Şu çivit mavisi entarili kadın.* – *Şu samur saç.* – *Tatlı.* – *Samur.* – *Yabangülü.* – *Çivit mavisi.* – *Gül'ün yüreği.* – *Kahire'deydim.* – *Sus.* – *Su.* – *Seni seviyorum.*

Öbür yanda Mısır'a Kaçış:

SURGE ET ACCIPE PUERUM ET MATREM

“Kalk, çocuğu ve annesini al ve Mısır'a kaç; ve ben seni uyarana kadar orada kal.”

Karşı taraftaki düşün metni bu.

Sopasına büyük bir matara asılı hizmetçi, eşeği kapıdan çıkarıyor.

Mısır'dan Mısır'a.

Üstte, Tanrı'nın ışınları altında kehanet rulolarını açan peygamberler.

– *Altın.* – *Hintli bunlar.* – *Sus.* – *Beautiful.* – *Mart göğü.* – *Gold.* – *Che belle...* – *Gül.* – *Sus.* – *Seviyorum seni.* – *Su.* – *Hoşunuza gidiyor mu?* – *Çok.* – *Gölge.* – *Gölgesi.* – *Splendid!*

Masumların Kiyımı:

TUNC HERODES VIDENS QUONIAM IL
 “O zaman Hirodes, Kâhinler tarafından aldatıldığını
 anladı, çılgınca bir öfkeye kapıldı; Kâhinler’in ona söy-
 lediği zamana göre Beytlehem ve tüm çevresinde, iki
 yaşından küçük bütün çocukları öldürttü.”

1867-1880 arasında neredeyse tümüyle yeniden yapılmış, kimi özgün par-
 çaları da Müze’de. Bezemenin bütünü, 1354’te ölen Doj Andrea Dandolo
 zamanına tarihleniyordu ama XV. yüzyıldan başlayarak, ve bunun için önce
 1425’ten 1430’a, sonra da 1445’te Venedik’e gelen Paolo Uccello’nun yöneti-
 minde büyük onarım ve değişiklikler yapıldı. Özellikle Hirodes’in arkasında
 duran iki askerin kurtarılmış başlarının onun elinden çıktığı söyleniyor.

– *Love.* – *Wonder...* – *Haziran güneşi.* – *Sus.* – *Güzel kadın.* – *Pus.* –

Kilisenin duvarında iki peygamber:

ABDIAS PROPHETA

“İşte, küçücük verdim seni uluslar arasına.”

(Aslında Edom’a yönelik bir lanetlemenin parçası bu:

“İşte uluslar arasında küçülttüm seni.”)

JONAS PROPHETA

“İçine düştüğüm umutsuzlukla bağırdım Yehova’ya ve o
 bana yanıt verdi.”

Konstantinopolis’te 1310’da yapımına başlanan Khora Kilisesi’nin (Kariye
 Camisi) biçimine çok yakın bir Yunan biçiminde yapılmışlar; vaftizhane-
 nin bütün öbür mozaikleri de bu biçimde.

Seviyorum. – Mavi. – Gördün mü? – Sanıyor musunuz ki... – Yağmur yağdı mı? – Ne serin! – Akdiken. – Wonder... – Sus. – Bulutlar. – Isabella. – Su. – Altın. – Alçak sesle konuş. – Hangi ülkeden?

Mesih'in Vaftizi de öyle:

HIC EST BAPTISMUM CHRISTI

“O sırada İsa, Galile'deki Nâsıra'dan geldi ve Yahya tarafından Erden ırmağında vaftiz edildi. Ve sudan çıktığında göklerin yarıldığını gördü ve Ruh, bir güvercin gibi üstüne indi; ve göklerden bir ses geldi: Sen benim sevgili Oğlumsun ve senden razıyım.”

Göğün, sivri uçlarını altına saplayarak açılan mavisini. Kâhinler'in gördüğü yıldız, suların üstünde asılı. Balıklar arasında ırmağın cini.

Karşıda kapalı duran, camlı ve tunç kafesli kapı, Akka'dan getirilmiş iki ayak arasından piazzetta'ya açılıyor. Solda Dojlar Sarayı; karşıda Aziz Markos ve Aziz Theodoros sütunları, gondolların sallanan keskin pruvaları, bağlandıkları kazıklar, su, suyun balkıması, geçen vaporetto, kütüphanenin revakları önüne yayılmış kahve masaları, Amerikalılar, İngilizler, Almanlar ve Fransızlar, İtalyanlar, Venedikliler, Afrikalılar, Asyalılar.

– Ne saç ama! – Ne sıcak! – Hangi bölge? – Güzel kadın. – Buradan. – Sus. – Ya bu? – Seni seviyorum. – Çok mu? – Yoruldun mu? – Gördün mü? – Really? – Yıldızçıçeği. – Siyah mavi. – Bir saray!

Kubbenin tepesinde, çifte gökkuşağına oturmuş Mesih.

EUNTES IN MUNDUM UNIVERSUM PRAE

“Gidin yayılın dünyaya, tüm yaratıklara iyi haberi müş-tulayın. İnanan kişi vaftiz olacak...”

Yapraklı dallarla örölmüş bir kırlent.

– *Gördün mü?* – *Su.* – *Nisan göğü.* – *Görüyorsunuz...* – *Yeşil entari.* –

Çevresinde on iki havari; her biri, bir ulusu vaftiz ediyor –Büyük İoakim’in yerini Markos almış–, yeni dine girmeye hazırlanan birilerinin, bir kentin duvarları dibinde, mermer bir teknenin, bir kuyunun ya da bir sarnıcın içine yarı beline dek gömölü, çıplak birilerinin başını okşuyor; yerel giysiler içinde bir yerli, şaşkınlıkla olayı izliyor.

SANCTUS MATHEUS

Habeşistan’da vaftiz ediyor

SANCTUS SIMON

Mısır’da vaftiz ediyor

SANCTUS THOMAS

Hindistan’da vaftiz ediyor

SANCTUS ANDREA

Karya’da vaftiz ediyor

SANCTUS PETRUS

Roma’da vaftiz ediyor

SANCTUS BARTOLOMEUS

Hindistan’da vaftiz ediyor

SANCTUS TADEUS

Mezopotamya’da vaftiz ediyor

SANCTUS MATIAS

Filistin’de vaftiz ediyor

SANCTUS MARCUS

İskenderiye’de vaftiz ediyor

SANCTUS JOHANNES

Kudüs’te vaftiz ediyor

SANCTUS JACOBUS MINOR

Yahudiye’de vaftiz ediyor

SANCTUS PHILIPPUS

Frigya’da vaftiz ediyor

Burada hiçbir coğrafya yönlendirmesi seçilmiyor. Büyük olasılıkla, kimi ayrıntıları değiştirilmiş bir Bizans örneğinden esinlenilmiş.

Olağanüstü! – Maun rengi saç. – Mayıs güneşi. – Çingene dudaklar. – Tırnaklar pink dawn.

Bingilerde, Yunan kilisesinin dört Baba’sı:

SANCTUS JOHANNES CHRYSOSTOMUS

SANCTUS GREGORIUS NAZIANZENUS

SANCTUS BASILIUS EPISCOPUS

SANCTUS ATHANASIIUS

Beyaz zemin üstünde kara haçlarla süslü ayin kaftanları.

Kilisenin içine açılan kapı. Ayakların ikisi, birbiri ardından görünen kızıl somaki sütunlardan ikisi, okunmuş su kurnaları, büyük pencereden yağan ışık.

Habeşlerin gidiş gelişleri, Habeş kadınların, Mısırlıların, Mısırlı kadınların, Hintlilerin ve Hintli kadınların...

– Yoruldun mu? – Meravigliosa! – Sanıyor musunuz ki... – Bir güvercin. – Su. – Çok güzelsin. – Bella donna. – Işık. – Altın. – Really? – Şubat göğü.

Duvarı, kapının üstünde Hirodes’in Şöleni.

PUELLAE SALTANTI IMPAVIT MATER

“Hirodes’in doğum günü kutlandığında Hirodias’in kı-

zı, herkesin ortasında dans etti ve Hirodes, kızı o denli beğendi ki her istediğini yapmaya yemin etti. Anasının akıl öğrettiği kız da ona şöyle dedi: Şimdi burada, bir tepsi içinde, Vaftizci Yahya'nın başını ver bana.”

Salome, üstünde altın işlemeli yakut rengi bir entari, dirseklerinde uzun hermin pandantifler, kabaetinin başladığı yere dek uzanan yırtmacı hermin kenarlıklı, içinde Aziz Yahya'nın uzun sakallı uzun başının bulunduğu altın tepsiyi altın saçlarının üstünde tutarak dans ediyor.

Karşıdaki yüksek pencereden görünen gök, bulutlar.

– *Hoşunuza gider mi?* – *Rosetta.* – *Menekşe rengi entari.* – *Tanışıyor musunuz?* – *İskenderiye'den geliyorum.* – *Su.* – *Gördün mü?* – *It's fantastic!* – *Sarı entari.* – *Magnificent!* – *izliyorsunuz...* – *Gölge.* – *Yapılabilir mi?* – *Magnif...* – *Wond...* – *Haziran güneşi.*

Sunağın üstündeki ikinci kubbe.

Yıldızların ortasında Mesih, iki yanında kare yüzlü iki Kerubî, ellerinde mumlar tutan, neredeyse çıplak dokuz meleğin oluşturduğu bir halka içindeler.

İkisi, göbek altından bağlanmış uzun bir peştemalın kıvrımları altındaki dizlerini gösteriyorlar.

– *Hello!* – *Ah!* – *Avusturyalılar mı?* – *Hangi dönemden?* – *Su.* – *Altın.* – *Gördün mü?*

Çevrede, dokuz melek ulusunun temsilcileri:

SERAFINI

Bir tahta oturmuş, entarili, eli mızraklı.

CHERUBINI

Her zamankinden daha karmaşık bir yapıda, on kanadı ve iki bacağı var.

TRONIS

Bir yuvarlak üstüne oturmuş, taçlı, elinde bir asa tutuyor.

DOMINATIONES

Tıpkı bir Aziz Mikail tasvirine benziyor, zırhlı, elinde tuttuğu terazide bir ruhu tartıyor ve uzun mızrağını, öbür kefeye yüklenen şeytana saplıyor.

ANGELI

Bulutların üstünde süzülüyor ve şeritlerle sarılıp sarmalanmış bir ruhu gökyüzüne çıkarıyor.

ARCHANGELI

İçinde bekleyen ölülerin seçildiği, yarılmış toprağın üstünde süzülüyor, şeritlerinden yarı yarıya sıyrılmış bir ruhu göğe çıkarıyor.

VIRTUTES

Çölün ortasında çürüyen bir cesedin üstüne eğiliyor. Yanıbaşında bir pınar; az ötede, cehennemden çıkmışa benzer bir yüzü taşıyan ateş sütunu.

POTESTATES

Zincire vurduğu şeytanın göğsüne diziyle bastırmış.

PRINCIPATUS

Miğferli, zırhlı, elinde bir kılıç, Dagobert'in tahtına benzeyen, aslan kafa ve pençeleriyle bezeli, eski Roma tarzı bir sandalyede oturuyor.

Ayaklarının altında –çöl bölgeleri dışında– kaplamalı bir döşeme.

– Almanlar. – Venedikliler. – Şu mercan rengi saç. – Serinlik. – Su. – Wonder... – Sence... – Kesinlikle! – It's love... – Altın. – Su. – Portakal rengi entari. – Buradan. – Gölge. – The most beautiful thing

Bingiler üstünde, dört Latin:

SANCTUS GREGORIUS
 SANCTUS AUGUSTINUS
 SANCTUS GERONIMUS
 SANCTUS AMBROSIUS

Yazı takımları, hokka, rahle, kürsü ve odaları, ağaçları, öğüt veren melekleri.

I ever... – Bir saray! – Şu kadın... – Ne serin! – Nerede biliyor musunuz?

Sahın duvarında, Aziz Markos'a göre Hirodias (ilki, Aziz Matta'ya göreydi):

DECHOLACIO SANCTI JOHANNIS BAPTI
 “Benden her ne dilerse, krallığının yarısı bile olsa vereceğim! Kız çıktı ve anasına sordu: Ne istemeli? – Vaftizci Yahya'nın başını! yanıtını verdi kadın. Çabucak kralın yanına dönen genç kız da ondan şunu diledi: Bana hemen bir tepsi içinde Vaftizci Yahya'nın başını vermeni istiyorum. Kral çok kederlendi; ama ettiği yeminden sonra ve sofradaki konuklar önünde sözünden dönemedi. Ve kral hemen bir muhafız gönderdi Yahya'nın başını getirmesi buyruğuyla. Muhafız gitti, zindanda onun başını kesti: sonra da bir tepsi üstünde başı getirdi ve kıza verdi, ve kız, başı alıp anasına verdi. Yahya'nın çömezleri, olanları öğrenince gelip cesedini aldılar ve bir mezara koydular.”
 HIC SEPELITUR CORPUS SANCTI JOHAN

Zindan demirlerinin ters çevrilmiş perspektifi.
Yahya'nın çömezlerinin Yunan tarzı ayin kaftanları.

– *Güzel kadın. – It's so nice! – Ne güzel kadın! – Oo! – Su. – Brezilyalılar. – Altın. – Fark ettin mi? – Gölge. – Gökyüzü. – İnanılmaz! – Incantevole! – Sus. – Şu tırnakları...*

Hazine'nin duvarında, Vaftizci'nin babası Zekeriya'nın öyküsü:

INGRESSUS ZACHARIAS IN TEMPLO DO
“Törelere göre, Tanrı'nın tapınağına girip buhur yakmak üzere kurayla belirlendi... Ve orada, buhur sunağının sağında, ayakta, Tanrı'nın Meleği ona göründü. Bu görüntü Zekeriya'yı şaşkına döndürdü, üstüne korku çöktü.”

HIC SANCTUS ZACHARIAS EXIT MUTUS
“Ama dışarı çıktığında kimseyle konuşamıyordu ve ona tapınakta birşeylerin görüldüğünü anladılar. Onlara işaretler yapıyor ama ses çıkaramıyordu.”

SANCTUS ZACHARIAS SANCTA ELISABE
“Bir süre sonra karısı Elisabet gebe kaldı.”

Birbirine sarılmış baba ve ana.

Zekeriya'nın üç tasvirini birbirine bağlayan devinim.

– *Yoruldu mu? – Seni seviyorum. – Işık. – Pus. – Kırmızı entari. – Lütfen. – Saçlar. – Kuşkusuz! – Dudaklar. – You know... – Mercan buzu. – Akşam. – Eskiler. – Güvercin.*

Transept duvarında, ortada Çarmıhta İsa, çevresinde Bakire, iki Aziz Yahya/Yuhanna (Vaftizci, kendi sözünün rulosunu komşusunun İncil'ine göre açıyor) ve İncil'ini, eskiden vaftiz günü olan Paskalya sayfasından açan

Aziz Markos:

IN ILLO TEMPORE MARIA MA...

“O zamanlar Mecdeili Mer...”

ECCE AGNUS DEI ECCE...

“İşte Tanrı'nın kuzusu, işte...”

ECCE...

Kemerlerin önünde ve daha küçük boyutta, diz çökmüş, 1350'de bu bezemenin yapılması buyruğunu veren ve 1354'ten bu yana vaftizhanede yatan Doj Andrea Dandolo, mühürdar, dojun eşi.

– Turistler. – Danteller. – Rica ederim. – Ya bu? – Koyu kırmızı entari. – Dostum Salome! – I couldn't imagine! – Gördün mü? – A Roma... – Dostum Marco! – Eylül göğü. – Roselina. – La Calle Larga di San Marco'yu izleyeceksiniz... – Viyana'dan geliyorum. – Belgrat'tan geliyorum. – Az önce rastladım...

V

ŞAPELLER
VE EK YAPILAR

Water. – Pembe gül dudaklar. – Kuşkusuz çok onarım görmüş! – Gereken...

Koro'nun altındaki kriptâ. İki yanda iki merdiven.

Aziz'in tavana gömülü lahti. Ona ulaşıp dokunabilmek için sunağın arkasına yapılmış üç yarım daire basamak.

Eskiden her yıl sular altında kalırdı, sonradan su geçirmez hale getirildi.

*– Fashion. – It's love... – Hello, Marco! – Eskiler mi? – Şu kutsal kalıntı kutusu!
– Bunlar Arjantinli mi? – Aklınıza gelir mi? – İtalyanca kaya kristali nasıl denir?*

Güney transept'te Hazine'nin kapısı; üstünde, 1230 yangınından korunabilen tek kutsal kalıntının, Haç'ın kurtarılışını betimleyen mozaik.

Solda, küçük bir şapel içinde, boş ya da dolu tüm kutsal kalıntı kutuları.

Sağda, Konstantinopolis'ten getirilmiş ya da daha yeni, kupalar, küpler, cilt levhaları, haçlar, kutsal ekmek kapları, taht, çerçeveler, kadehler, alacalı akikler, mineli bezekler.

Çoğu uyarlanmış, değiştirilmiş nesnelerden oluşan, en güzel Bizans parçaları müzesi.

– Hangi dönemden? – Şu kadeh! – Memnun oldum. – Küçükhanım? – Ateşli. – Ne korkunçlar! – İspanyollar. – Onları gördün mü? – Dostum Thérèse-Rosa! – İstanbul’dan geliyorum. – Grazie. – gerekirdi. – Aquileia’ya gidiyorum. – Hangi

Cephenin sağ ucunda Della Scarpa şapeli. Bir kapı Yaratılış kubbesinin altına, başka bir kapı vaftizhaneye açılıyor. Özgün biçiminde, piazzetta’ya açılan bir kapıönüydü burası. Beşiktonozda Aziz Markos’un öyküsü:

SANCTUS MARCUS ROGATUS A FRATRI

“Kardeşlerinin isteği üzerine İncil’ini yazdı.”

Bir karalama defterindeki alıntı: “Benim adımla iblisleri kovacaklar”, metinde: “Yeni dillerde konuşacaklar” tümcesiyle devam ediyor.

Aziz Petrus, İncil’ini onaylıyor.

Aquileia’da insanları vaftiz ediyor.

Bir melek, düşünde ona görünüyor.

Aziz Petrus, çömezi Aziz Hermagoras’a Aquileia patrikliğini veriyor.

Bir melek düşünde ona görünüyor.

İskenderiye limanına yanaşıyor.

Hastaları iyileştiriyor.

Ayin yönetirken Araplar tarafından katlediliyor.

Cesedi aşağılanıyor.

Mesih'in çömezlerince toprağa veriliyor.
SEPELITUR BEATUS MARCUS A CHRISTI

Düşlerin çavlanı.

Deniz yolculuklarının çavlanı.

Musa kubbesindekilerle hemen hemen çağdaş, demek ki XIII. yüzyıl sonundan kalma, ama çok onarım görmüş mozaikler.

1501'de, sonsuz zenginliklerini bazilika'ya miras bırakarak ölen Kardinal Zen için A. Lombardo'nun yaptığı tunç lahtin önündeki kapalı kapılar.

ülkeden? – Gara kadar vaporetto'yla gideceksiniz. – Ne yapıp yapıp Venedik'ten çok güzel bir armağan götürmeliyim ona... – Küçükhanım! – Sizi Roma'da sanıyordum. – Ben mi? – Bakar mısınız? – Bu posta kartlarının fiyatı nedir? – İskenderiye'den geliyorum. – Dudaklar. – Sizce yapılabilir mi?

Transept'in kuzey ucunda, tribün'ün altında, Andrea Dandolo'nun buyruğuyla düzenlenmiş ve bezenmiş Aziz İsidoros şapeli.

Aziz İsidoros alevlere direniyor. Aziz İsidoros, bir ata bağlanıp çakıllar üstünde sürüklenmeye aldırıyor. Aziz İsidoros'un kafasını kesmek gerekiyor.

Mavi metalden, görkemli yuvarlak kalkanlar.

Mozaikler, vaftizhanenin XIV. yüzyıl ortası mozaiklerinden biraz daha eskiye benziyor.

– Pink tırnaklar. – Lütfen. – Hello! – Daha alçak sesle. – Portakal rengi inciler. – Çok güzel-sin. – Bu o! Kesinlikle! – Floransa'dan geliyorum. – Buyrun Küçükhanım? – Büyük Kanal!

Mascoli'lerin yaptırdığı Bakire şapeli ve Bartolomeo Bon'un elinden çıkma sunağı.

Soldaki tonozda, çok karmaşık gotik yapı öğeleri ortasında Bakire'nin Doğumu ve Tapınağa Sunuluşu.

MICHAEL GIANBONO VENETUS FECIT
Sağdaki tonozun üstünde, çok farklı bir biçimde yapılmış resimler: kaçan perspektifli ve Michelozzo'yu andıran antik tarzda yapılar arasında, Meryem'in Elisabet'i Ziyareti ve Meryem'in Ölümü.

1430'lara doğru; Toskana 'quattrocento'suna karşı uluslararası gotik.

izleyin... – Love... – gerekirdi. – Sizce bir çekmece... – How do you say church in italian? – Kırmızı. – Lütfen. – Bir saray! – La chiesa. – L'amica Maria-Rosa! – Do you really like that, dear? Well, you know... – Bir güvercin. – Sanırım yapabiliriz. – Siz! – Lovely! – O! Kesinlikle!

Aziz Petrus sunağının arkasında, koro'nun solundaki şapelde bir kapı, 1471'de Giorgio Spaventa'nın inşa ettiği sakristi'ye açılıyor.

Dipte, Toskanalı bir ustanın çizimlerine göre yapılmış kakma bezekli dolaplar.

Sağda bir kapı apsit avlusuna, solda bir kapı Aziz Theodoros şapeline açılıyor.

– Ve işte Aziz Theodoros şapeli. – Bulutlar. – Avusturyalı mı bunlar? – Yerleştiniz mi? – Posta kartları. – Saf. – Bu yılın bienali... – Tanıştığınızdan emindim. – Güneş. – Denize girdiniz mi? –

Aziz Markos, dojların eski koruyucusu Aziz Theodoros'u yerinden etmişti. Giorgio Spaventa'nın inşa ettiği ve Bizans biçimlerinin çok incelikli, çok yalın bir Rönesans uyarlaması olan bugünkü şapel, yaklaşık olarak eski kilisenin bulunduğu yerde yükseliyor olmalı.

Giambattista Tiepolo'nun 1732 tarihli bir Doğum'u. At-
las kumaşlar ve saman çöpleri.

Aziz Theodoros'un cephesi, uzun bir avluya bakıyor ve bu avluyu kullanarak Rio di Palazzo'dan Aziz Petrus şapeline geçilebiliyor. Duvarlarda, kazı ve onarımlarda bulunmuş çok sayıda yapı parçası.

*Gül. – Bir güvercin. – Yunanistan'a gidiyorum. – Ne çok turist! – Sansovino'nun ya-
pıtı. – Az önce Théodore'a rastladık. – Mısır'a gidiyorum. – Siz! – Hindistan'a*

Apsit avlusunda, duvarlarda başka parçalar. Mozaiklerin onarıldığı atölye-
lerin girişi. Mozaik küplerinin tek tek ölçümleri. Kopyalar. Parçalar.

Alçı, taşlar, dilmeler, tuğlalar, kum, ipler, kovalar, mala-
lar, çekiçler, resim fırçaları, merdivenler.

Bodrum katta işçilerin duşları, helaları.

*gidiyorum. – Aquileia nerede biliyor musunuz? – Sevgili dostum! – Öyleyse? – Güneş. – Ger-
çekten mi? – Günaha Çağrı nerede biliyor musunuz? – Zattere'leri izleyin. – Gördün mü? –*

Birinci katta, giriş mekânının üstündeki salonlara müze yerleştirilmiş.
Pembe tuğladan, güzel, alçak kubbeler. Sağda en sondakinin altında eski
mozaik okulu; ortaçağ işi, alçı üstüne yapılmış taslak parçaları.

XIX. yüzyıl sonunda yenilenen mozaiklerin özgün baş-
ları, özellikle de Paolo Uccello'nun elinden çıktığı sanı-
lan iki savaşı başı.

Hafta içi günlerinde Pala d'Oro'yu örten, Paolo Venezi-
ano'nun yapıtı mihrap arkılığı.

Gentile Bellini'nin org kapakları: Aziz Markos, Aziz

Theodoros, Aziz Francesco ve Aziz Hieronymus.
 Çile'yi betimleyen on duvar halısı.
 Koltuklar.
 Şamdanlar.
 Danteller.
 İran halıları.
 İlahi kitapları.
 Bir kontrbas.

Cephenin sol köşesinde, haberci meleğin altında, eski saatin mekanizması.

Dorothée. – La Riva dei Schiavoni. – Hello! – Prego. – Venedikliler, eski bir Venedikli aile, bir saray! Öyle bir saray ki bilemezsin! – Portekizliler. – Giardini'ye kadar vaporetto'yla gideceksiniz. –

Çatıya çıkmak için, koro'nun sağındaki bir merdiveni kullanmak gerekiyor. Adım atarken kurşuna dokunma duygusu. Yağmurun kubbeler üstüne çizdiği kıvrım kıvrım uzun saçlar. İçeride kirişlerin düğümleri. Yıkılmalarını engellemek amacıyla Sansovino'nun yerleştirdiği, bugüne dek iki kez yenilenmiş demir çemberler.

En tepede, uzayın dört bir yanına, yirmi yedi altın yaldız yuvarlağı uzatan karmaşık haçlar; sivri uçlar üstüne küre biçiminde asılmış yağmur damlalarına benziyor bu yuvarlaklar. Rüzgârı arayan küçük metal bir bayrak.

Tüm yontuların arka yüzleri. Sırtlar arasında sütunlar, dalgalar, meydanların dalgaları, sırtları ve sütunları.

Oo! – Ama... – İtalyanca alçak kabartma nasıl denir? – Tunuslular. – Jérôme sizinle mi? – Bir kahve. – Eski bir Venedikli aile... – White pearl. – Magnificent! – Ben şunu yeğlerdim. – Hoşunuza gidiyor mu? – Bir güvercin. – Burası Sansovino kitapçısı. – Giovanni! – Işık. – So wonder... – Sizce

Mauro Coducci tarafından 1496'da inşa edilen yeni saat kulesi.

Saatleri vuran Ölüm'ler.

Kemerin altında Merceria'dan gelen kalabalık.

bir ayna... – İtalyanca seni seviyorum nasıl denir? – Bak. – Pus. – So nice! – Onu tanıyor musunuz? – Prego. – Bayım! – Opal. – Memnun oldum. – D'oro. – Love... – Isidoro!

Gentile Bellini'nin tablosunda, cepheye göre sola kaymış durumda, kocaman bayraklar taşıyan üç büyük direği görebiliyoruz; direklerin tepesinde, üç çemberle belirtilmiş, deniz uzamını simgeleyen içi oyuk küreler var.

1505'te, A. Leopardi'nin yaptığı, deniz kentauros'larıyla süslü, bazilika'nın bakışımına uygun ve tepede kanatlı aslanlarla biten bugünkü kaideler yerleştirilmiş.

Ama oyuk küre, korkuluğun iki ucundaki daha küçük direklerin tepesinde varlığını sürdürüyor.

– Çin'den geliyorum. – Ya dün akşamki konser nasıldı? – Siz, Lina! – Cà d'Oro iskelesine kadar vaporetto'yla gideceksiniz. – Sence yapılabilir mi? – Bir fotoğraf, Küçükhanım? – Ben, şunu yeğlerdim sanırım. – La gondola, gondola! – Leonardo! – Oh! – La Salute! –

Campanile:

1486 tarihli “Kutsal Topraklarda Hacılar Kitabı”nı resimleyen Ehrard Reeuwich'in gravüründe sivri bir çatı ve iki revak katıyla, Jacopo da Barbari'nin 1500 tarihli planında, yine bu ikinci revak katıyla ama yassılmış bir çatıyla,

Canaletto'nun tablo ve çizimlerinde tek revak katlı, tepesinde meleğiyle çok sivri çatılı, bugünkünden daha ince uzun, sarıya çalan bir renkte,
1902'nin fotoğraflarında sıradan bir moloz yığınınına dönüşmüş halde görülüyor,
bugün, eskileriyle karşılaştırıldığında ne kadar çığ ve ağır;

ama ne asansör!

Babil Kulesi nerede biliyor musunuz? – Oro. – Turchi. – İnciler. – Pearl. – Gölge. – Bunlar Göl-geler. – Bir güvercin. – Oo! – Lütfen! – Sansovino'nun yarattığı La Calle Larga di San Marco'yu izleyeceksiniz.

Kulenin dibinde Sansovino'nun loggetta'sı; 1902'de Campanile'yle birlikte yıkılmış ve yeniden inşa edilmiş. Yalnızca yontuları, Libreria'yı Saat Kulesi'ne ve giriş mekânına bağlayan piazzetta'nın

Minerva,
Apollon,
Merkür,
Barış

yontuları, bu yıkımdan kurtulmuş.

– Frari iskelesine kadar vaporetto'yla gideceksiniz. – Rica ederim. – Taptaze... – Zattere'ler üstünde bir oda. – Müthiş! – How do you say in italian I love you? – Güzel mi?

Libreria'nın yanında, suya bakarken sağda kalan sütunun tepesinde, elliye yakın antik parçanın bileşiminden oluşan Aziz Theodoros.

Dojlar Sarayı'nın yanında, suya bakarken soldaki sütunun tepesinde, ki-

milerinin Asur işi dediği, belki de Çin kökenli aslan; kanatları ve Incil'i sonradan eklenmiş:

PAX TIBI MARCE EVANGELISTA MEUS

Vasari'ye bakılırsa Sansovino geldiğinde “meydanın sütunları arasında kasap tezgâhları ve bir sürü ıvır zıvır arasında, gelen geçenler için tahta hela kulübeleri vardı; bu da saray, meydan ve yabancılar için korkunç ve utandırıcı birşeydi...”

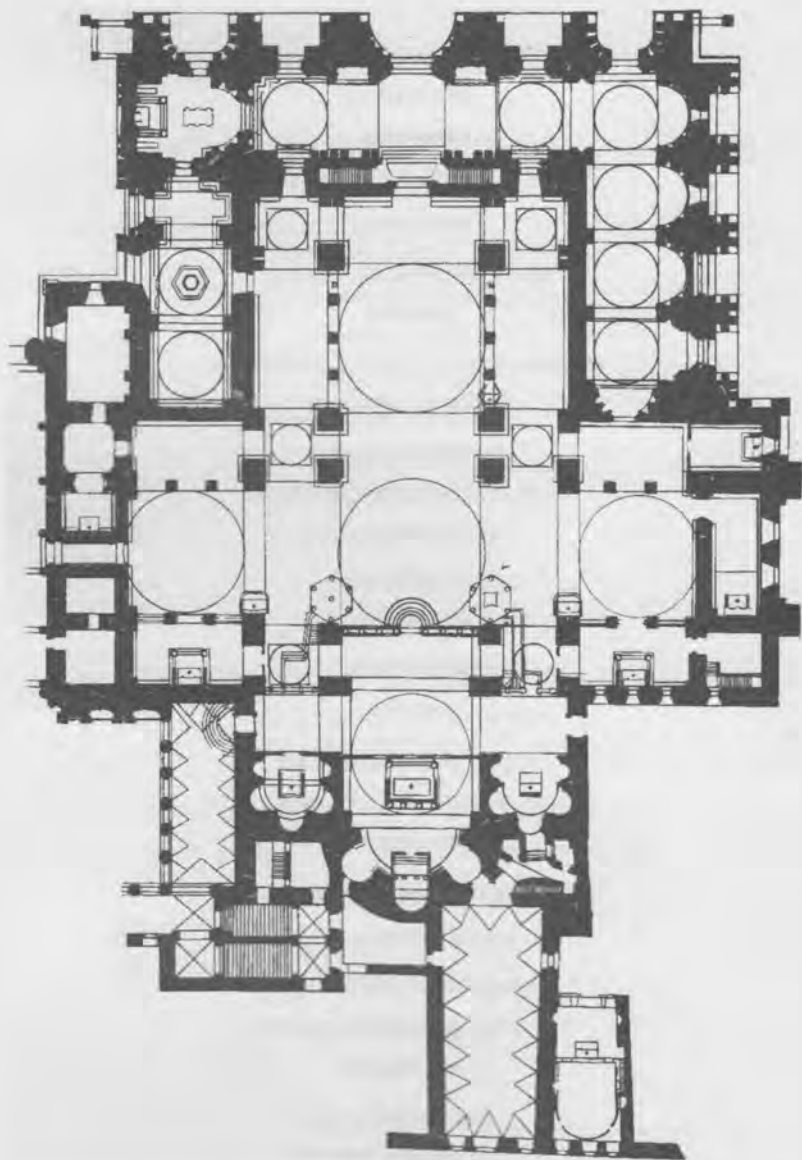
*– Tabii ki! – Liege tarzı bir kahve. – Sizce hoşuna gidecek mi bu, değerini bilecek mi?
– Ne yapıp yapıp ona güzel bir armağan götürmem gerek, sizce bir maske olur mu? –
Tabii ki! – Candy. – Sis. – Yoruldunuz mu? – ...'den geliyorum. – Bunların hepsi...
– Cameriere! – Yağmur yağdı mı? – ...'e gidiyorum. – Altın dudaklar. – Sudan şallar.*

Altın üstünde son bir ışın.
Su.

SEQUENTIBUS SIGNIS

Sudan altından gece.

– Çok onarım görmüş. – Bir güvercin. – ...'ye kadar vaporetto'yla gideceksiniz. – ...'den geliyorum. – nerede biliyor musunuz? – Su. – Sizce... – mi diyorsunuz? – nasıl denir? – Ha? – Hello! – Ya bu? – Hangi ülke? – Tabii ki! – Marc sizinle mi? – Bir bicchiere. – Ice pearl. – Fark ettin mi? – ...'ye gidiyorum. – Kırmızı inciler. – Meravigliose! – Ooo!...

Sulardan çıkmış, ağaçlar üstüne kurulmuş bir büyü kenti:

Venedik.

Mitlerin, dinlerin, kutsal metinlerin taş taş ördüğü mekân:

San Marco.

Işıkla, suyla, altınla yıkanan kemerler, sütunlar, taraçalar...

Mermerler, melekler, geçitler, azizler...

Mozaiklerin masalı, bazilikanın görkemi...

Güvercinler, yağmur, kalabalığın çalkantısı...

“Bu metnin üstünden nasıl damla damla altın akıtılır?

Metin nasıl kubbe kubbe oyulabilir?”

Yazıyla mimarinin iç içe geçtiği bir Venedik yolculuğu...

ISBN 978-975-08-0139-3

15 TL

9 789750 801396

